MYKOLO RIOMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

ANDRIEJUS SADAUSKIS

VIDAUS AUDITAS VALSTYBINĖSE KOLEGIJOSE

Magistro baigiamasis darbas

Vadovė
dr. D. Daujotaitė

VILNIUS, 2011

MYKOLO RIOMERIO UNIVERSITETAS
EKONOMIKOS IR FINANSŲ VALDYMO FAKULTETAS
FINANSŲ IR MOKESČIŲ KATEDRA

VIDAUS AUDITAS VALSTYBINĖSE KOLEGIJOSE

Veiklos audito magistro baigiamasis darbas
Studijų programa 62603S204

Konsultantas
doc. dr.G. Černius

2011 05

Recenzentas

2011 05

Vadovė
dr. D. Daujotaitė

2011 05

Atliko
VKAmis9-02 gr. stud.
A. Sadauskis

2011 05

VILNIUS, 2011

TURINYS

ĮVADAS 4
1. VIDAUS AUDITO TEORINĖS INTERPRETACIJOS IR JŲ VERTINIMAS 6
1.1 Audito ištakos, raida ir tendencijos 6
1.2 Vidaus audito sąvokos interpretacijų analizė 7
1.3. Vidaus audito vieta audito sistemoje 13
1.4. Vidaus audito tikslai ir uždaviniai 16
2. VIDAUS AUDITO MODELIO SUDARYMO TEORINIAI SPRENDIMAI 19
2.1 Vidaus audito teisinis reglamentavimas Lietuvos valstybinėse kolegijose 19
2.2 Vidaus audito metodologiniai pagrindai Lietuvos valstybinių kolegijų srityje 22
2.2.1 Reikalavimai vidaus auditoriui 22
2.2.2. Vidaus audito etapai 23
2.2.3. Vidaus audito procedūros 30
2.2.4 Valstybinių kolegijų valdymo struktūrų sudarymas 32
2.3. Vidaus audito vertinimo kriterijai valstybinėje kolegijoje 35
3. EMPIRINIS VIDAUS AUDITO VEIKLOS VERTINIMO TYRIMAS VALSTYBINĖSE KOLEGIJOSE 39
3.1 Tyrimo programa 39
3.2. Tyrimo rezultatai ir jų interpretacija 40
IŠVADOS IR SIŪLYMAI 50
LITERATŪRA 53
ANOTACIJA 56
ANOTACION 57
SANTRAUKA 58
SUMMARY 60
PRIEDAI 62
1 priedas 63
2 priedas 64

ĮVADAS

Efektyvus organizacijos veiklos procesų valdymas ir kontrolė yra labai aktuali tema kiekvienai institucijai, jos vadovams. Šiuolaikinėmis konkurencingomis bei dinamiškomis aplinkos sąlygomis, organizacijų vadovai, siekdami užtikrinti veiksmingą vadovavimą ir pasiekti numatytus veiklos tikslus, turi sukurti efektyvią vidaus kontrolės sistemą, kuri neįmanoma be vidaus audito funkcijos tinkamo įgyvendinimo. Tai lemia vidaus audito veiklos sričių plėtrą bei didėjančią atsakomybę, tikrinant ir vertinant organizacijos vidaus kontrolės sistemą, rizikos valdymą, teikiant rekomendacijas jai tobulinti.

Valstybinės kolegijos, kaip ir bet kurios kitos organizacijos, rūpinasi savo įvaizdžiu, veiklos tobulinimu. Tačiau kyla klausimas, kaip įvertinti jų pažangą ir kokiais kriterijais vadovautis vertinant valstybinių kolegijų veiklą. Į šiuos klausimus gali padėti atsakyti organizacijos vidaus auditorius.

Gyvename moderniame ir nuolatos kintančiame pasaulyje. Ne išimtis yra Lietuvos aukštojo mokslo sritis. Darbe autorius pasirinko nagrinėti vieną aukštojo mokslo sritį – valstybines kolegijas. Aukštasis mokslas Lietuvoje šiuo metu išgyvena didžiausius pokyčius dėl priimto naujo Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo. Valstybinės kolegijos pradėjo veikti laisvos rinkos principu. Įvestas studijų krepšelis suteikė didesnį savarankiškumą, o suteikta autonomija didesnę atsakomybę. Įgaliojimų ir atsakomybės suteikimas sustiprino didesnį domėjimąsi vykdoma veikla, jos efektyvumu ir organizacijos įvaizdžiu. Taigi valstybinių kolegijų vadovai privalo lanksčiai vertinti savo įsipareigojimus, organizacijos misiją ir viziją, veiklos rezultatus ir kokybę. Valstybinių kolegijų vadovai privalo būti modernūs vadovai-vadybininkai, reaguojantys į aplinkos pokyčius, priešingu atveju, gali mažėti organizacijos veiklos kokybė ir rezultatai, kas gali virsti žlugimu konkurencinėje aplinkoje.

Valstybinėse kolegijose gali būti atliekami dviejų tipų auditai: išorės ir vidaus. Šie audito tipai yra visiškai skirtingi, tačiau papildantys vienas kitą. Atlikti nepriklausomą išorės auditą valstybinėms kolegijoms šiuo laikotarpiu yra sudėtinga: reikalauja didelių finansinių kaštų. Priešingai, vidaus auditą valstybinės kolegijos gali atlikti savo pastangomis ir turimais ištekliais. Išorės auditą gali inicijuoti atlikti valstybinės kolegijos steigėjas, gali atlikti Lietuvos Respublikos valstybės kontrolė ir kitos teisės aktuose numatytos kontroliuojančios organizacijos.

Valstybinėse kolegijose vidaus audito funkcijos tinkamas įgyvendinimas gali pasitarnauti: ieškant efektyvesnių veiklos modelių, vertinant veiklos kokybę ir rezultatus, siekiant didinti prestižą visuomenėje, išlikti konkurencingoje aplinkoje. Vidaus audito problemine sritimi valstybinėje kolegijoje galima laikyti vidaus išteklių (personalo, laiko ir kt.) naudojimą. Tačiau tai

reikia pagrįsti tyrimu, kuris leistų išryškinti valstybinės kolegijos privalumus ir trūkumus. Kitas nagrinėtinas aspektas, tai vidaus audito objektyvumo ir nešališkumo klausimas.

Darbo objektas – Vidaus audito veikla valstybinėse kolegijose.

Darbo tikslas – Išanalizuoti vidaus audito tarnybų valstybinėse kolegijose raidą, perspektyvas, jų įtaką valstybinių kolegijų veiklai.

Tam, kad būtų pasiektas darbo tikslas, keliami **tokie uždaviniai:**

- išnagrinėti vidaus audito sampratą ir nustatyti jos kitimą;
- išnagrinėti vidaus audito tikslus ir uždavinius;
- išanalizuoti vidaus audito etapų nuoseklumą ir audito procedūras;
- atlikti empirinį tyrimą valstybinėse kolegijose, siekiant ištirti valstybinių kolegijų audito tarnybų veiklą ir jų kuriamą pridėtinę vertę;

Darbo hipotezė: Vidaus auditas yra priemonė, padedanti užtikrinanti efektyvią veiklą ir kurianti pridėtinę vertę valstybinėse kolegijose.

Tyrimo metodai:

- atliekant empirinį tyrimą, naudoti sociologinių tyrimų organizavimo metodai: anketinė apklausa, interviu metodas bei dokumentų analizė;
- Lietuvos Respublikos įstatymų, nutarimų ir norminių aktų, susijusių su vidaus audito tarnybų veikla valstybinėse kolegijose lyginamoji analizė.

Pirmoje darbo dalyje supažindinama su audito ir vidaus audito teorijos pagrindais: vidaus audito vieta audito sistemoje, vidaus audito funkcijomis.

Antroje darbo dalyje analizuojami teisės aktai, reglamentuojantys vidaus audito veiklą valstybinėse kolegijose, vidaus audito etapai ir procedūros. Aptariama vidaus audito tarnybų veikla valstybinėse kolegijose.

Trečioje darbo dalyje pateikta tyrimo programa, pateikti tyrimų rezultatai bei gautų rezultatų palyginimas ir interpretacija.

Darbo pabaigoje pateiktos išvados ir pasiūlymai į iškeltus darbo tikslus ir uždavinius. Prieduose pateikti duomenys papildantys darbą: apklausos anketa, interviu anketa.

1. VIDAUS AUDITO TEORINĖS INTERPRETACIJOS IR JŲ VERTINIMAS

1.1 Audito ištakos, raida ir tendencijos

Pagrindine audito atsiradimo priežastimi laikoma ūkio ir valstybių plėtojimasis. XIX a. pradėjo steigtis daug įvairių bendrovių. Tuo metu turto savininkai nustojo patys valdyti savo įmones ir šias funkcijas perdavė samdytiems asmenims. Atsirado būtinybė kontroliuoti turto panaudojimą ir samdytų asmenų veiklą, o valstybei kontroliuoti mokesčių surinkimą nuo uždirbamų pajamų. Auditas buvo svarbus įmonių savininkams, akcininkams, bankams, kreditoriams ir partneriams, nes auditoriai pareikšdavo nuomonę apie įmonės finansinę būklę ir veiklos rezultatus.

Audito tėvyne laikoma Didžioji Britanija. Primosios pasaulyje profesinės apskaitos organizacijos pradėjo kurtis Škotijoje 1853 m. Tačiau tikroji audito atsiradimo data yra laikoma 1854 m. spalio 23 d., kai Edinburgo buhalterių sąjungai buvo suteiktas karališkasis statusas. Iki XX a. pradžios buvo įkurtos tokios buhalterių (auditorių) organizacijos:

1854 m. – Edinburgo buhalterių sąjunga;

1855 m. – Glazgo buhalterių ir ekspertų sąjunga;

1867 m. – Aberdyno buhalterių sąjunga;

1870 m. – Anglijos ir Velso priviligijuotų buhalterių institutas;

1880 m. – Kanados priviligijuotų buhalterių įnstitutas;

1886 m. – Australijos priviligijuotų buhalterių institutas;

1887 m. – Australijos buhalterių sąjunga;

1887 m. – JAV diplomuotų viešų buhalterių institutas;

1888 m. – Airijos priviligijuotų buhalterių institutas;

1891 m. – Anglijos diplomuotų buhalterių priviligijuotoji asociacija;

1894 m. – Naujosios Zelandijos buhalterių sąjunga;

1895 m. – Olandijos registruotų buhalterių institutas

Pirmieji auditai buvo orentuoti į finansinių ataskaitų rengimą ir jų tikrinimą. Veliau buvo pradėtas skirti didesnis dėmesys įmonės valdymo sistemoms ir vidaus kontrolės efektyvumo vertinimui. Šiuo metu auditas siejamas daugiau su rizikos veiksnių vertinimu[1].

Didėjant audito įtakai visuomeniniame gyvenime kūrėsi tarptautinės audito organizacijos. 1953 m. buvo įkurta profesinė auditorių organizacija INTOSAI, kuri vienija 189 visateises ir 4 asocijuotas nares. Šios organizacijos tikslas yra padėti aukščiausioms audito institucijoms prisitaikyti prie didėjančių joms keliamų reikalavimų, skatinti patirties ir nauojovių

[1] Daujotaitė, D. Finansinis auditas. Vilnius: VVAM, 2006, p. 14.

audito srityje sklaidą. Taip susikūrė Europos aukščiausių audito institucijų asociacija EUROSAI. Ši organizacija vienija 49 Europos šalių aukščiausias audito institucijas. Lietuva Intosai visateise nare tapo - 1992 m., o EUROSAI - 1993 m.[2]

Lietuvoje po nepriklausomybės atkūrimo pirmiausia pradėtas plėtoti išorės auditas. Pirmasis audito veiklą reglamentuojantis dokumentas - Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „ Dėl auditorių veiklos organizavimo“ - buvo priimtas 1991 m. Tačiau šiuo dokumentu nebuvo vadovautasi. 1995 m. sausio 4 d. buvo priimtas Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimas „Dėl audito organizavimo“. Šiuo nutarimu buvo įsteigtas Lietuvos Respublikos audito ir apskaitos institutas. Tačiau iš esmės audito veikla Lietuvoje buvo įteisinta tik 1999 priėmus Lietuvos Respublikos audito įstatymą. Įsigaliojus įstatymui buvo pradėti rengti pirmieji audito standartai ir dokumentai, vykdoma auditinė veikla.

Vidaus auditas teisiškai įteisintas 2002 m. gruodžio 10 d. priimtu Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymu su vėlesniais pakeitimais. Jo raidai įtakos turėjo 1997 m. liepos 31 d. Lietuvos banko ir AB „Lietuvos energija“ vidaus auditorių iniciatyva įkurta Lietuvos vidaus auditorių asociacija. Šios asociacijos tikslai :

1. Atstovauti Lietuvos vidaus auditoriams valstybinėse institucijose ir tarptautinėse vidaus auditorių organizacijose;
2. Ginti vidaus auditorių profesinius interesus, formuoti vidaus auditorių profesinę etiką;
3. Propaguoti vidaus auditorių profesiją, vidaus audito vertę;
4. Propaguoti tarptautinius vidaus audito profesinės praktikos standartus, skatinti jų praktinį naudojimą;
5. Teikti metodinę ir praktinę paramą asociacijos nariams, organizuoti konferencijas, seminarus bei kitus profesinius renginius;
6. Kelti profesinį vidaus auditorių lygį bei kvalifikaciją, organizuoti vidaus auditorių mokymą, atestavimą bei kvalifikacijos kėlimą;
7. Rengti egzaminus Sertifikuoto vidaus auditoriaus (CIA) vardui gauti;

1.2 Vidaus audito sąvokos interpretacijų analizė

Mokslinėje ir ekonominėje literatūroje vidaus auditas apibrėžiamas įvairiai. V. Lakis (2007) vidaus auditą apibūdina kaip nepriklausomą veiklą organizacijos viduje. Vidaus audito metu tikrinama organizacijos vidaus kontrolės sistema, veikla. Vidaus audito apibrėžimuose teigiama,

[2] Tarptautinės audito organizacijos //http://www.vkontrole.lt/tarptautiniai_organizacijos.php, [žiūrėta 2010 11 05]

kad vidaus auditas yra nepriklausoma funkcija, atliekama organizacijos viduje. Vidaus audito tikslas - patikrinti ir įvertinti įvairias vidaus kontrolės rūšis. Vidaus audito metu turėtų būti tikrinama ne tik apskaitos ir kontrolės būklė, bet ir organizacijos struktūrinių padalinių darbo efektyvumas.[3]

E. Daunienė ir L. Dičpertis (2001) teigia, kad vidaus auditas – tai nepriklausoma ir objektyvi tikrinimo ir konsultavimo veikla, kurios tikslas – įvertinti ir gerinti organizacijos veiklą.[4]

Lietuvos vidaus auditorių institutas pateikia tokį vidaus audito apibrėžimą. *Vidaus auditas* yra nepriklausoma, objektyvi tyrimo ir konsultavimo veikla, skirta pridėtinei vertei kurti ir organizacijos veiklai gerinti. Sistemingai ir visapusiškai vertinant ir skatinant gerinti organizacijos rizikos valdymo, kontrolės priežiūros procesų veiksmingumą, ji padeda organizacijai įgyvendinti keliamus reikalavimus.[5]

D. Galloway vidaus auditą apibūdina kaip vertinimo funkciją, sukurtą organizacijos viduje, tačiau ji akcentuoja tokį vidaus audito tikslą kaip konsultavimą organizacijos vadovybės ir darbuotojų, siekiant pagerinti darbo efektyvumą.

Tarptautinis vidaus auditorių institutas teigia, kad vidaus auditas - tai nepriklausoma ir objektyvi tikrinimo ir konsultavimo veikla, kurios tikslas - vertinti ir gerinti visos organizacijos veiklą. Vidaus audito paskirtis – vertinti, skatinti ir gerinti organizacijos rizikos valdymo, kontrolės ir priežiūros procesų veiksmingumą ir padėti įgyvendinti organizacijos keliamus tikslus.

Taigi apibendrinant įvairius vidaus audito apibrėžimus, galima teigti, kad vidaus auditas – tai procesas, kurio metu gaunami, analizuojami, vertinami objektyvūs duomenys apie veiksmus organizacijoje. Vidaus audito metu nustatomas ir įvertinamas organizacijos veiklos efektyvumas ir pateikiami audito rezultatai organizacijos vadovybei.

Išanalizavus organizacijos vidaus audito sampratą svarbu išsiaiškinti ryšį tarp vidaus audito ir vidaus kontrolės.

Vidaus auditas nagrinėja vidaus kontrolės sistemos efektyvumą. Tai yra tikrina, ar vidaus kontrolės sistema užtikrina, kad būtų pasiekti organizacijos tikslai.

Lietuvos Respublikos finansų ministerijos vidaus audito rekomendacijose (2003 m.) vidaus kontrolė yra suprantama kaip procesas, kurį lemia viešojo juridinio asmens vadovybė ir kiti organizacijos darbuotojai. Vidaus kontrolės tikslai yra:

1. veikla yra teisėta, efektyvi, ekonomiška, rezultatyvi ir skaidri;
2. finansinė atsakitomybė yra patikima ir išsami;
3. laikomasi teisės aktų;

[3] Lakis, V. Audito sistema: raida ir problemos. Vilnius, 2007. p. 18.
[4] Daunienė, E., Dičpetris, L. Naujieji vidaus audito standartai ir jų taikymas praktikoje. Apskaitos audito ir mokesčių aktualijos, 2001, Nr. 29.
[5] Vidaus audito rekomendacijos, 2003 m.

4. vykdomi strateginiai ir kiti veiklos planai;
5. rizikos veiksniai valdomi efektyviai;[6]

Specialistai dažnai vidaus auditą tapatina su vidaus kontrolės sistema. Tačiau vidaus audito paskirtis yra patikrinti ir įvertinti vidaus kontrolės sistemą, nustatyti jos procedūrų efektyvumą ir trūkumus, tikrinti procedūras, ar jos atitinka vadovybės patvirtintas taisykles. Vidaus auditas aptikęs vidaus kontrolės pažeidimus ir silpnąsias vidaus kontrolės puses privalo informuoti vadovybę. Vidaus audito ir vidaus kontrolės sistemos ryšys pasireiškia tuo, kad vidaus audito tarnyba priskiriama prie pagrindinių organizacijos struktūrinių padalinių, nuo kurios ir priklauso vidaus kontrolės sistemos kokybė.[7]

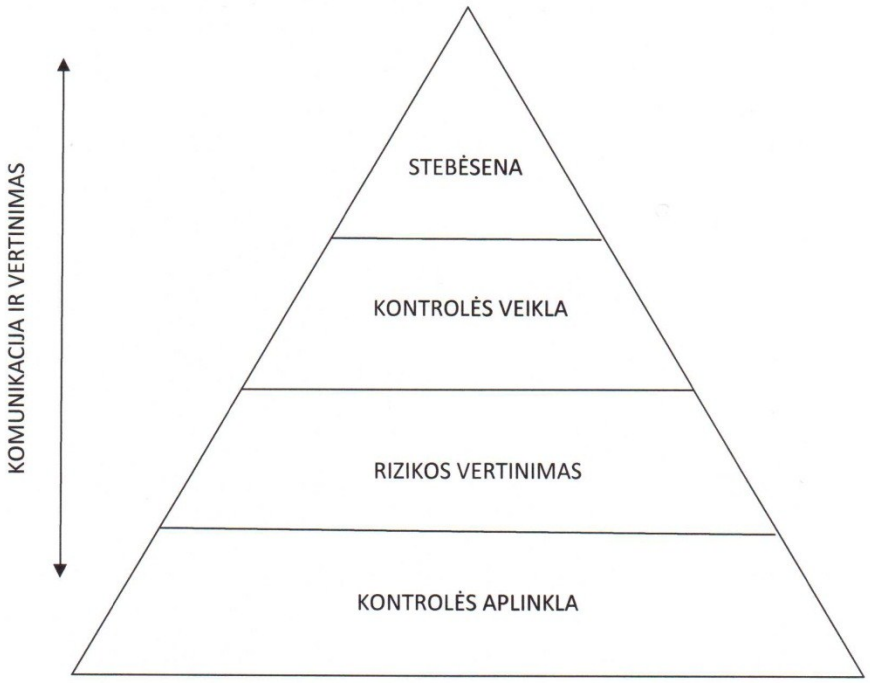
Organizacijos vadovybės pareiga yra sukurti tinkamą vidaus kontrolės sistemą, o vidaus auditorių tikslas yra tikrinti ir vertinti šią sistemą ir jos efektyvumą.

Šiuolaikinėje vadyboje dažniausiai naudojamas COSO modelis, kuris vidaus kontrolę apibūdina kaip procesą, kurį įgyvendina organizacijos vadovybė ir kitas personalas. COSO modelis pabrėžia platesnį požiūrį į vidaus kontrolę. Tai dinaminis procesas, kurio metu akcentuojamos kryptys, kuriomis turi būti vykdoma kontrolė.

COSO vidaus kontrolės modelis yra sudarytas iš penkių dalių:

1. Kontrolės aplinka;
2. Rizikos vertinimas;
3. Kontrolės veikla;
4. Informacija ir komunikacija
5. Stebėsena

[6] Vidaus audito rekomendacijis, 2003
[7] Kanapickienė, R. Vidaus kontrolės sistemos modelis smulkioms ir vidutinėms įmonėms. Daktaro disertacija. Vilnius, 2001. p. 42.

Šaltinis: Kanapickienė, 2001, p. 42

1 pav. **COSO modelis**

Svarbiausias ir aktualiausias kontrolės elementas – rizikos vertinimas. Anksčiau rizikų vertinimas buvo atliekamas fragmentiškai, o šiuo metu dėl naujų tendencijų ekonomikoje įmonių vadovybės naudoja naują paradigmą: rizikos valdymas, atliekamas nuolatos ir visoje organizacijoje. Modelio sistema yra atvira ir be grįžtamojo ryšio: šis modelis reikalauja įvertinti riziką, tačiau nėra tolesnių rizikos valdymo elementų.

Viešojo sektoriaus vidaus kontrolės standartų gairėse, taip pat pateiktos COSO modelio nuostatos, skirtos viešajam sektoriui. Šiose gairėse, kaip svarbiausi vidaus kontrolės tikslai, išskiriami: pirma, etiškumo principas – viešoji etika yra būtina visuomenės pasitikėjimo sąlyga ir kertinis gero valdymo prinipas, tai yra: 1) valstybės tarnautojai turi sąžiningai tarnauti visuomenės interesams ir tinkamai tvarkyti valstybės išteklius; 2) su piliečiais turi būti elgiamasi nešališkai, remiantis teisėtumo ir teisingumo pricipais. Antra, akcentuojama išteklių apsauga. Kadangi viešojo sektoriaus išteklius daugiausia sudaro valstybės lėšos, kurios visuomenės reikmėms turi būti naudojamos rūpestingai, todėl gairėse pabrėžiama viešojo sektoriaus išteklių saugojimo reikšmė.

R. Kanapickienė (2001) kontrolės aplinką apibrėžia, kaip veiksnių, darančių įtaką organizacijos vidaus kontrolei, visumą. Vidaus kontrolė apima didelę sritį organizacijos veiksnių, todėl tikslinga išskirti tik pagrindinius ir daugiausiai įtakos turinčius veiksnius.

Tarptautiniai vidaus audito standartai nurodo, kad kontrolės aplinką sudaro tokie elementai:

- ✓ etikos normos ir sąžiningumas;
- ✓ organizacijos struktūra;
- ✓ darbo stilius ir vadovybės darbo principai;
- ✓ darbuotojų kompetencija;
- ✓ teisių ir pareigų paskirstymas;
- ✓ personalo politika.[8]

Pagal Lietuvos Respublikos finansų ministerijos patvirtintas vidaus audito rekomendacijas (2003 m.), vidaus kontrolė yra viešojo juridinio asmens parengtos ir pavirtintos taisyklės, normos. Jų tikslas yra užkirsti kelią klaidoms ir apgaulėms, jas surasti, ištaisyti. Užtikrinti, kad įstaigos tikslai būtų efektyvūs, ekonomiški ir pasiekti.[9]

Vidaus kontrolė turi padėti organizacijai pasiekti organizacijos tikslus, o vidaus auditas turi stengtis padėti organizacijai juos pasiekti. Tačiau skiriasi tiek jų sprendžiami uždaviniai, elementai, atlikėjai ir atlikimo pobūdis.

Kad organizacijos vadovybė gautų reikiamą informaciją įgyvendinti tam tikrus planus, vadovybė vidaus audito tarnybai nustato audito sritis, įtrauktinas į planus. Organizacijos vidaus audito tarnybai turi būti sudarytos bendradarbiavimo galimybės su išorės auditu. Tipiška vidaus ir išorės audito tarpusavio santykių schema pateikta 4 paveiksle:

[8]Vidaus audito standartai. http://www.theiia.org/chapters/index.cfm/view.news_detail/cid/303/newsid/3838 ; [žiūrėta 2010 12 01]
[9] Vidaus audito rekomendacijos, 2003

ŠALTINIS: Mackevičius, 2001, p.45

2 pav. **Vidaus ir išorės audito ryšiai**

Lietuvos Respublikos finansų ministerijos Vidaus audito rekomendacijose išskirti tokie vidaus ir išorės audito skirtumai:

1. laiko atžvilgiu. Išorės auditoriai atlieka tikrinimus dažniausiai susijusius su praeitais laikotarpiais ir tikrina jau įvykusius įvykius, o vidaus auditas dažniausiai tikrina esamą laikotarpį ir būsimus laikotarpius siekdamas pašalintin trūkumus ir pažeidimus.
2. vidaus kontrolės sistemos atžvilgiu. Abu audito tipai vertina vidaus kontrolės sistemą, tačiau išorės auditas ją vertina tik tiek, kiek tai būtina įvertinti finansines ataskaitas ir apskaitą.
3. atskaitomybės lygiu. Vidaus auditoriai dirba organizacijos tikslui ir yra atskaitingi organizacijos vadovybei, o išorės auditoriai yra samdomi dažniausiai pagal paslaugų sutartis ir atsiskaitoma parengiant audito išvadą.
4. galutinio rezultato atžvilgiu. Išorės auditoriaus tikslas yra patvirtinti galutinių rezultatų teisingumą, o vidaus auditorių tikslas yra įvertinti naudojamas vidaus kontrolės sistemas, procedūras, kuriomis naudojantis pateikiama patikima informacija apie finansines ir veiklos operacijas siekiant sudaryti teisingus galutinius rezultatus.[10]

Taigi iš aukščiau paminėtos medžiagos ir 2 paveikslo galima pastebėti, kad vidaus ir išorės auditai turi nemažą bendrą tyrimų lauką, kuriame šie auditai turėtų bendradarbiauti, siekiant abipusės naudos. Todėl organizacijos vadovybės siekiamybė užtikrinti vidaus ir išorės audito bendradarbiavimą.

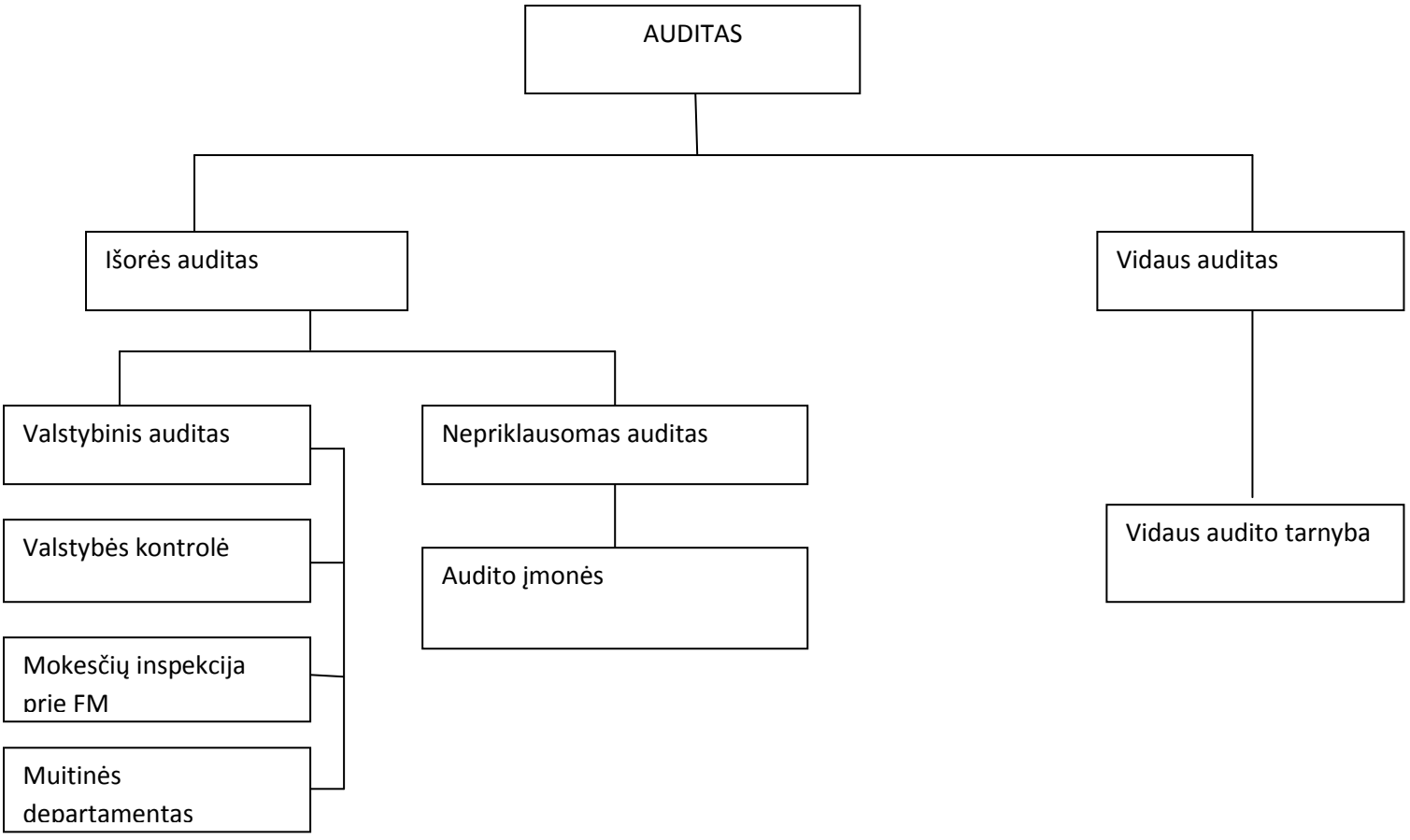
Apibendrinant galima teigti, jog vidaus kontrolė yra organizacijos sistema su kultūra ir veikla, kurią įgyvendina kiekvienas organizacijos darbuotojas, vadovams vadovaujant ir

[10] Vidaus audito rekomendacijos, 2003

kontroliuojant vidaus auditui. O vidaus audito tikslas kontroliuoti ir stebėti vidaus kontrolės sistemą, kad ji efektyviai, ekonomiškai ir rezultatyviai funkcionuotų.

1.3. Vidaus audito vieta audito sistemoje

Auditas klasifikuojamas pagal įvairius požymius, tačiau svarbiausi požymiai yra: institucinė ir funkcinė priklausomybė. Pasak Vaclovo Lakio (2007), svarbiausias klasifikacinis požymis yra institucinė priklausomybė, nes nuo to, kokia institucija atlieka auditą, priklauso jo pobūdis. Auditą atlieka įvairios instiricijos: Valstybės kontrolė, Mokesčių inspekcija, Muitines departamentas ir kitos valstybinės institucijos. Visos šios institucijos sudaro valstybinio audito sistemą. Taip pat autorius išskiria nepriklausomą auditą atliekančias organizacijas ir vidaus auditą.[11] Audito sistema pateikta 3 paveiksle.

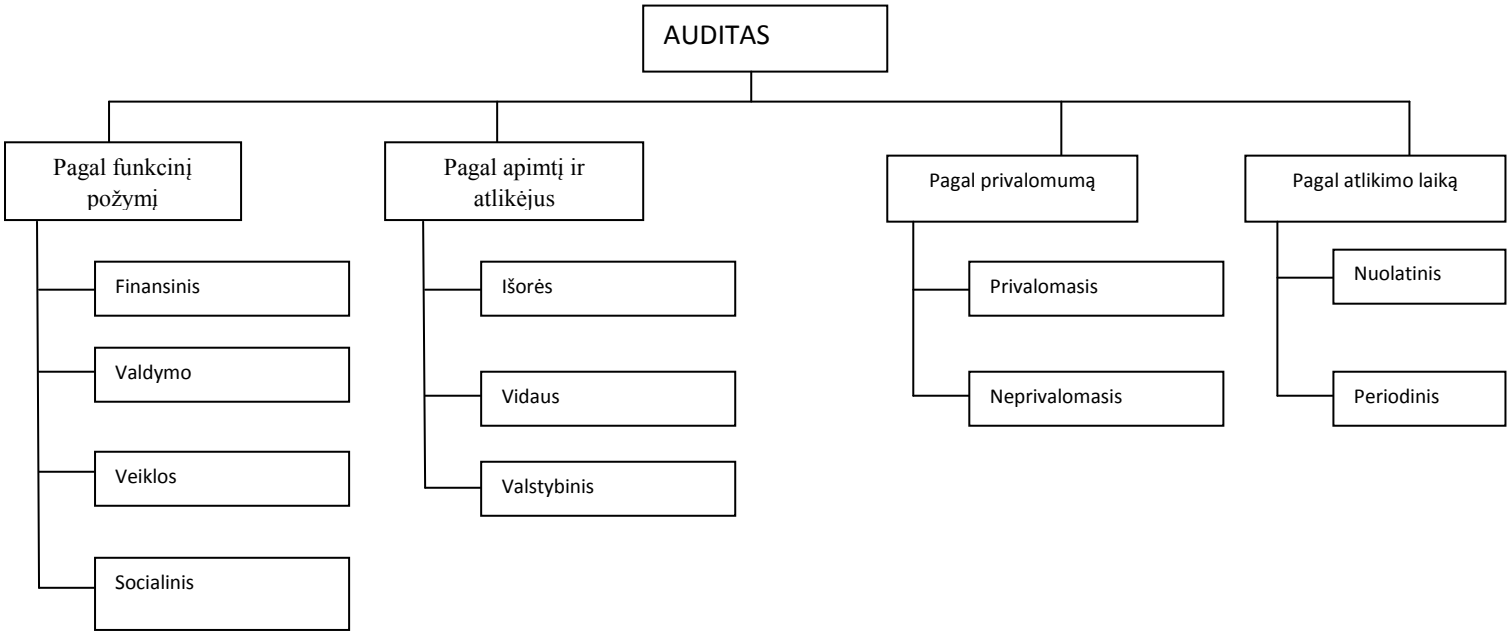

ŠALTINIS: Lakis, 2007, p.15

3 pav. **Audito sistema**

[11] Lakis, V. Audito sistema: raida ir problemos. Vilnius. 2007. p.15.

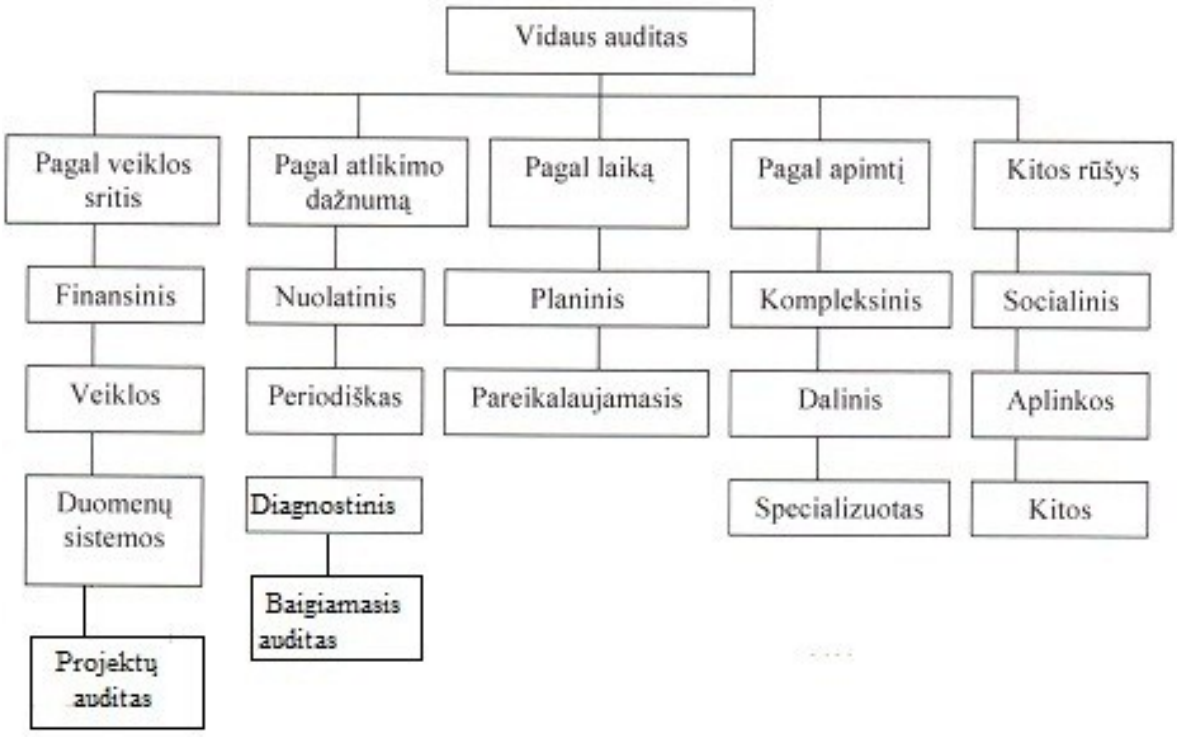
Šiuolaikinis auditas dažniausiai klasifikuojamas pagal šiuos požymius: funkcinį požymį, apimtį ir atlikėjus, privalomumą, atlikimo laiką (žr. 4 pav.)

ŠALTINIS: Daujotaitė, 2006, p. 17.

4 pav. **Audito klasifikacija**

J. Mackevičius (2001) siūlo tokius vidaus audito klasifikavimo požymius: veiklos sritis, atlikimo dažnumas, laikas, apimtis ir kt., žr. 3 pav.

ŠALTINIS: Mackevičius, 2001, p. 601

5 pav. **Vidaus audito rūšys**

Kaip rodo 5 pav., *pagal veiklos sritis* išskiriamos keturios audito rūšys, tai:

1. finansinis auditas – tikrina finansinių ataskaitų ir buhalterinės apskaitos tvarkymą bei atitikimą galiojantiems teisės aktams;
2. veiklos auditas – tikrina vadovybės planus ir procedūras, vertina įmonės veiklos veiksmingumą, turto apsaugą, išteklių panaudojimą ir kt.;
3. duomenų sistemos auditas – tikrina organizacijos informacijos saugumą ir programinės įrangos panaudojimą;
4. projektų auditas – nustato vykdomų projektų lėšų panaudojimo efektyvumą ir paskietus rezultatus.

Pagal atlikimo dažnumą:

1. nuolatinis auditas – atliekamas didesnėse organizacijose, kurioms būdinga rizika ir sudėtingumas;
2. periodiškas auditas – tai auditas atliekamas tam tikrais periodais (kas metus, kas ketvirtį ir t.t.) Tai dažniausiai pasitaikanti vidaus audito rūšis. Audito dažnumas priklauso nuo pastarojo audito rezultato, rizikos ir kitų veiksnių;
3. netikėtas auditas – atliekams, kur būdinga didelė rizika, įtariama nelegali veikla. Pavyzdžiui, didelės grynųjų pinigų operacijos;
4. diagnostinis auditas – finansinių rodiklių ir/ar veiklos srities iki atskaitomybės sudarymo tyrimas. Dar vadinamas tarpiniu auditu ;
5. baigiamasis auditas – atliekamas, kai visi apskaitos duomenys jau žinomi .

Pagal laiką:

1. planinis auditas – atliekamas pagal iš anksto sudarytą planą. Dažniausiai sudaromas vieneriems metams;
2. pareikalaujamasis auditas – atliekamas pareikalavus vadovybei.

Pagal apimtį:

1. kompleksinis auditas – atliekamas visos organizacijos veiklos valdymo patikrinimas;
2. dalinis auditas – tikrina tam tikras organizacijos veiklos sritis, padalinius ar funkcijas;
3. specializuotas auditas – vykdomas tam tikros veiklos auditas.[12]

[12] Mackevičius, J. Auditas: teorija, praktika, perspektyvos. Vilnius, 2001, p. 669.

1.4. Vidaus audito tikslai ir uždaviniai

Mokslinėje ir ekonominėje literatūroje (Mackevičius (2001), Lakis (2007)), taip pat vidaus audito rekomendacijose (1100 standartas) pažymima, kad vidaus auditas turi būti nepriklausomas, o vidaus auditoriai atlikdami savo darbą turi būti objektyvūs. Vidaus audito tikslas – sistematiškai ir visapusiškai vertinant rizikos valdymą ir vidaus kontrolę, padėti įgyvendinti viešojo juridinio asmens, jam pavaldžių ir jo valdymo sričiai priskirtų viešųjų juridinių asmenų veiklos tikslus. Tam tikslui pasiekti auditorius turi vertinti:

1. informacijos patikimumą ir teisingumą;
2. politikos, planų, procedūrų, įstatymų bei nuostatų laikymąsi;
3. numatyti veiklos ar programų tikslų įgyvendinimą;
4. turto apsaugą;
5. efektyvų, ekonomišką ir rezultatyvų išteklių naudojimą.[13]

Užsienio šalies mokslininkai (Davis, Guy) teigia, kad vidaus audito tikslas yra ištirti ir įvertinti įvairių organizacijos padalinių efektyvumą, kurie vykdo pagrindines organizacijos funkcijas. Taip pat didelį dėmesį reikia skirti apskaitos ir vidaus kontrolių tinkamumo įvertinimams.

Vidaus audito rekomendacijose teigiama, kad vidaus audito veiklą turi apimti:

- ✓ apskaitos ir vidaus kontrolė. Organizacijos vadovybė privalo sukurti tinkamas apskaitos ir vidaus kontrolės sistemas. Šios kontrolės sistemos priežiūrą, pasiūlymus tobulinimui dažniausiai vadovybė suteikia vidaus auditui, o vadovybės pareiga, atsižvelgiant į vidaus auditorių rekomendacijas, tobulinti vidaus kontrolės sistemas;
- ✓ teisės aktų, nutarimų ir kitų reglamentų stebėjimas ir jų laikymasis.
- ✓ vertinti veiklos ekonomiškumo, efektyvumo ir veiksmingumo lygmenį;
- ✓ finansinės ir veiklos informacijos tikrinimas;
- ✓ papildomi tikrinimai ir analizės, kur galima didelė rizika, klaidos ir apgaulės.[14]

Iš paminėtų vidaus audito tikslų galima teigti, kad vidaus auditas tikrina ir vertina apskaitos sistemą, finansinių ataskaitų sudarymą, operacijų logiškumą, vertina teikiamų paslaugų kokybę, turimų duomenų patikimumą ir teikia rekomendacijas organizacijos veiklos tobulinimui.

Todėl iš aukščiau paminėtų tikslų galima teigti, kad vidaus auditas priešingai nei išorės yra skirtas tikrinti ir vertinti visą organizacijos veiklą, kai išorės auditas dažniausiai vertina tiktai finansinių ataskaitų teisingumą.

Vidaus auditas organizacijose apima šias veiklos sritis: organizacijos struktūrą; žmogiškuosius išteklius, planavimą ir koordinavimą, teisės aktų ir normų laikymosi kontrolę,

---

[13] 610-ais Tarptautinis audito standartas "Dėl vidaus audito darbo"// http://www.lar.lt/new/page.php?514 [žiūrėta 2010 12 01]

[14] Vidaus audito rekomendacijos, 2003

informacines sistemas ir jų saugumą. Turi patvirtinti vidaus kontrolės svarbumą įvairiose organizacijos struktūrose, kad ji būtų suprantama.

Tam, kad vidaus auditas pasiektų jam numatytus tikslus, reikia išanalizuoti vidaus auditui keliamus uždavinius, kurie, anot A. Kustienės (2003), pagal turinį skirstomi į:

- ✓ pagrindinius;
- ✓ gretutinius.

Pagrindiniams uždaviniams priskiriami visų rūšių tikrinimai. Todėl jie yra vadinami tikrinimo uždaviniais: Jiems priskiriami:

- ✓ periodiniai tikrinimai pagal vidaus audito planą;
- ✓ specialūs tikrinimai vadovybės reikalavimu.

Gretutiniais laikomi tokie vidaus audito uždaviniai:

- ✓ konsultuoti personalą įvairiais klausimais;
- ✓ parengti ekspertinį vertinimą;
- ✓ įvertinti organizacijos politiką;
- ✓ dalyvauti diegiant naujus veiklos procesus;
- ✓ bendradarbiauti su išorės auditoriais;
- ✓ rengti kvalifikuotus bendradarbius.[15]

J. Mackevičus (2001) išskiria tokius vidaus audito uždavinius:

- ✓ tikrinti ir vertinti, ar pakankama ir efektyvi organizacijos vidaus kontrolės sistema;
- ✓ teikti organizacijos vadovybei rekomedacijas stiprinti vidaus kontrolę;
- ✓ ekonominės informacijos kokybinis vertinimas;
- ✓ ekonominės politikos ekspertinis vertinimas;
- ✓ vertinti organizacijos rizikos valdymo efektyvumą ir valdymo metodus.

Užsienio šalių mokslininkai teigia, jog vidaus audito uždaviniai keliami tokie:

- ✓ veiklos efektyvumo ir ekonomiškumo vertinimas;
- ✓ programos tikslų ir pasiekimų vertinimas;
- ✓ vidaus kontrolės sistemos tikrinimas.

Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir audito įstatyme pateikiami tokie vidaus audito uždaviniai:

- ✓ nustatyti, ar viešasis juridinis asmuo savo veikloje laikosi teisės norminių aktų;
- ✓ patarti viešojo juridinio asmens vadovui, kaip mažinti rizikos veiksnių įtaką viešojo juridinio asmens veiklai;

[15] Kustienė, A. Aukštosios mokyklos infrastruktūros vidaus audito prioritetų nustatymo modelis. Daktaro disertacija: Vilnius, 2003, p. 54.

- ✓ teikti viešojo juridinio asmens vadovui rekomendacijas dėl viešojo juridinio asmens veiklos ir vidaus kontrolės tobulinimo;
- ✓ vertinti viešojo juridinio asmens strateginių arba kitų veiklos planų, programų vykdymą bei valstybės ir savivaldybės turto naudojimą ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriais;
- ✓ vertinti viešojo juridinio asmens lėšų, gautų iš Europos Sąjungos bei užsienio institucijų ar fondų, administravimą ir panaudojimą;
- ✓ ne rečiau kaip vieną kartą per trejus metus įvertinti, kaip vidaus kontrolė veikia viešajame juridiniame asmenyje

Taigi, remiantis įvairių autorių įvairiuose reglamentuose pateikiamais vidaus audito tikslais ir uždaviniais, galima teigti, kad vidaus audito tikslas yra padėti organizacijos personalui tinkamai vykdyti jiems paskirtas funkcijas ir skatinti efektyvią vidaus kontrolę, o pagrindiniai uždaviniai yra tikrinti ir vertinti informaciją.

2. VIDAUS AUDITO MODELIO SUDARYMO TEORINIAI SPRENDIMAI

2.1 Vidaus audito teisinis reglamentavimas Lietuvos valstybinėse kolegijose

Vidaus auditas viešajame sektoriuje skiriasi nuo vidaus audito privačiame sektoriuje. Vidaus auditas privačiame sektoriuje nėra reglamentuotas ir dažniausiai vykdomas vadovaujantis rekomendacijomis. Viešajame sektoriuje vidaus audito tarnybų darbas yra reglamentuotas, vidaus auditą reglamentuoja: Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas; vadovaujamasi Vidaus audito rekomendacijomis ir kitais teisės aktais.

Vidaus auditas viešajame sektoriuje pradėtas kurti tik 2000 metais. Šiais metais vadovaujantis 2000 m. vasario 7 d. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu Nr. 127 „ *Dėl valstybės įmonių ir įstaigų vidaus audito*“, valstybinėse įstaigose steigiami vidaus audito skyriai arba pareigybės. Vėliau šį nutarimą pakeitė 2002 m. gruodžio 10 d. Lietuvos Respublikos Seimo „*Vidaus kontroles ir vidaus audito įstatymas“* su vėlesniais pakeitimais (2006 m., 2007 m. , 2009 m., 2010 m.).

Šis įstatymas nustato pagrindinius vidaus kontrolės, įskaitant finansų kontrolę, ir vidaus audito funkcionavimo viešajame sektoriuje, kuris valdo ir naudoja valstybės ir savivaldybės turtą ir juo disponuoja, teisinius pagrindus, tikslus bei viešojo juridinio asmens vadovo kompetenciją siekiant, kad veiktų šio įstatymo reglamentuojama vidaus kontrolė.

Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatyme numatyti tokie vidaus audito tikslai ir uždaviniai:

Vidaus audito tikslas – sistemingai ir visapusiškai vertinant rizikos valdymą ir vidaus kontrolę, padėti įgyvendinti viešojo juridinio asmens, jam pavaldžių ir jo valdymo sričiai priskirtų viešųjų juridinių asmenų veiklos tikslus[16].

Vidaus audito uždaviniai:

- ✓ sistemingai ir visapusiškai vertinti rizikos valdymą ir vidaus kontrolę, padėti įgyvendinti viešojo juridinio asmens, jam pavaldžių ir jo valdymo sričiai priskirtų viešųjų juridinių asmenų tikslus;
- ✓ vertinti veiklos planų, programų vykdymą bei valstybės ir savivaldybės turto naudojimą ekonomiškumo efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriais;
- ✓ vertinti lėšų, gautų iš Europos Sąjungos bei užsienio institucijų ar fondų, administravimą ir panaudojimą;

[16] Lietuvos Respublikos Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas. Valstybės žinios. 2002, Nr. 122-5540

✓ teikti vadovui veiklos ir vidaus kontrolės tobulinimo rekomendacijas.

Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo 6 straipsnyje. „*Vidaus audito steigimas“,* numatyta, kad vidaus audito tarnyba turi būti įsteigta Lietuvos Respublikos Prezidento institucijoje, Seimo kanceliarijoje, Ministro pirmininko tarnyboje ir ministerijose. Taip pat visuose viešuosiuose juridiniuose asmenyse, jeigu juose patvirtinta ne mažiau kaip 200 pareigybių, įskaitant ir pavaldžias įstaigas.

Remiantis minėtu įstatymu vidaus audito tarnyba įkurta Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijoje ir valstybinėse kolegijose. Šiuo metu vidaus audito tarnybos (pareigybės) yra įkurtos šiose valstybinėse kolegijose:

- Kauno kolegijoje
- Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijoje
- Kauno technikos kolegijoje
- Vilniaus kolegijoje
- Šiaulių valstybinėje kolegijoje;
- Utenos kolegijoje;
- Vilniaus technikos ir dizaino kolegijoje.[17]

Kitose valstybinėse kolegijose vidaus audito tarnybų įkurtų nėra, kadangi jose yra patvirtinta mažiau nei 200 pareigybių. Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatyme numatyta, jeigu viešojoje įstaigoje (institucijoje) nėra įsteigta vidaus audito tarnyba, vidaus auditą atlieka įstaigos steigėjas, šiuo atveju Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos vidaus audito skyrius. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos skyrius dirba vadovaudamasis 2003 m. birželio 10 d. įsakymu NR. ISAK -815 „ Dėl vidaus audito skyriaus nuostatų“. Šiose nuostatose numatyti skyriaus tikslai, uždaviniai ir teisės.

Skyriaus tikslas – padėti didinti Ministerijos, jai pavaldžių ir jos valdymo sričiai priskirtų viešųjų juridinių asmenų veiklos efektyvumą, įgyvendinti strateginį ir kitus veiklos planus, programas ir uždavinius.

Skyriaus uždaviniai:

✓ tikrinti ir vertinti, ar audituojamoje Ministerijoje, jai pavaldžiuose ir (arba) jos valdymo sričiai priskirtuose viešuosiuose juridiniuose asmenyse sukurta ir įdiegta vidaus kontrolės sistema yra pakankama ir veiksminga, ar jų veikla atitinka įstatymus ir kitus norminius teisės aktus, jų vietinių (lokalinių) norminių teisės aktų reikalavimus, ar

[17] Informacija rinkta, apklausos būdu ir įstaigų internetinėse svetainėse.

✓ informacija apie finansinę ir ūkinę veiklą yra išsami ir patikima, ar pasiekti nustatyti tikslai ir uždaviniai;

✓ teikti Ministrui objektyvią informaciją, rekomendacijas ir išvadas dėl audituotos Ministerijos, jai pavaldžių ir (arba) jos valdymo sričiai priskirtų viešųjų juridinių asmenų veiklos, vidaus kontrolės būklės, strateginių arba kitų veiklos planų, programų vykdymo, galimos arba nustatytos veiklos rizikos;

✓ teikti Ministerijai pavaldžių ir (arba) jo valdymo sričiai priskirtų viešųjų juridinių asmenų vadovams objektyvią informaciją, rekomendacijas ir išvadas dėl jų vadovaujamų audituotų viešųjų juridinių asmenų veiklos, vidaus kontrolės būklės, strateginių arba kitų veiklos planų, programų vykdymo, galimos arba nustatytos veiklos rizikos.[18]

Autoriaus nuomone, tokius tikslus ir uždavinius su vidaus audito tarnybomis turėtų numatyti valstybinių kolegijų vadovai. Suderinti numatyti tikslai ir uždaviniai leis pasiekti vidaus audito tarnybai keliamus tikslus ir padėti konkuruoti tiek globaliame pasaulyje, tiek konkuruojant aukštųjų mokyklų sistemoje.

Valstybinės kolegijos ir Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos vidaus audito skyriai auditus privalo atlikti vadovaujantis 2003 m. gegužės 2 d. Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymu Nr. 1K-117 „*Dėl pavyzdinės vidaus audito metodikos ir vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių patvirtinimo“* ir 2003 m. kovo 13 d. Nuolatinės tarpžinybinės komisijos vidaus audito sistemos kūrimui valstybiniame sektoriuje koordinuoti sprendimu Nr. 5, „Vidaus audito rekomendacijos“. Šios taisyklės turi padėti viešųjų juridinių asmenų vidaus auditoriams parengti metodikas savo organizacijoms, atsižvelgiant į įstaigos (institucijos) specifiką, dydį, atliekamas funkcijas.

Pavyzdinėse taisyklėse numatyti pagrindiniai skyriai:

- Vidaus audito tarnybos planavimas, vidaus audito poreikio nustatymas;
- Vidaus audito atlikimas
- Vidaus audito ataskaitos parengimas ir jos pateikimas
- Pažangos stebėjimas (veikla po audito)
- Metinis vidaus audito tarnybos veiklos ataskaitos rengimas, teikimas[19]

Tam, kad valstybinių kolegijų vidaus auditoriai galėtų atlikti iškeltus tikslus, jie privalo būti nepriklausomi, niekieno nespaudžiami dėl vidaus audito metu atlikto audito ir laisvai reikšti

[18] Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Vidaus audito skyriaus darbo nuostatai

[19] 2003-05-02 Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakymų Nr. 1K-117 „Dėl pavyzdinės vidaus audito metodikos ir vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių patvirtinimo“

nuomonę vidaus audito išvadoje. Todėl vidaus audito tarnyba, remiantis Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymu, turi būti:

- ✓ tiesiogiai pavaldi ir atsakinga viešojo juridinio asmens vadovui. Jis užtikrina vidaus auditorių veiklos ir organizacinį nepriklausomumą ir negali perduoti šios valdymo funkcijos kitiems viešojo juridinio asmens valstybės tarnautojams ar darbuotojams;
- ✓ neturi būti daromas poveikis, kai yra planuojamas ir atliekamas vidaus auditas ir pateikiami vidaus audito rezultatai;
- ✓ plane nenumatytas vidaus auditas gali būti atliekamas vidaus audito tarnybos vadovo sprendimu, raštu jį suderinus su viešojo juridinio asmens vadovu;
- ✓ veiklą reglamentuoja viešojo juridinio asmens vadovo patvirtinti nuostatai. Jie rengiami vadovaujantis Vyriausybės patvirtintais pavyzdiniais vidaus audito tarnybos nuostatais;
- ✓ Viešojo juridinio asmens vadovas, prieš atleisdamas iš pareigų vidaus audito tarnybos vadovą arba nutraukdamas su juo darbo sutartį, apie atleidimą praneša Lietuvos Respublikos finansų ministerijai, nurodydamas priežastis, išskyrus atvejus, kai vidaus audito tarnybos vadovas atsistatydina savo noru arba nutraukia darbo sutartį savo pareiškimu.
- ✓ Vidaus audito tarnybos vadovas ir vidaus auditoriai negali dalyvauti valdant viešąjį juridinį asmenį, jam pavaldžius arba jo valdymo sričiai priskirtus viešuosius juridinius asmenis[20]

2.2 Vidaus audito metodologiniai pagrindai Lietuvos valstybinių kolegijų srityje

2.2.1 Reikalavimai vidaus auditoriui

Viešajame sektoriuje vidaus auditoriai yra priimami į valstybės tarnautojo vietą arba biudžetinėje įstaigoje tarnautojais (darbuotojais). Jie priimami vadovaujantis Lietuvos Respublikos valstybės tarnybos įstatymu, Lietuvos Respublikos darbo kodeksu. Valstybinės kolegijos vidaus auditorius priima kaip darbuotojus, dirbančius pagal darbo sutartį. Lietuvos Respublikos finansų ministro patvirtintose vidaus audito metodikose ir vidaus auditorių profesinės etikos taisyklėse, o taip pat Vidaus audito rekomendacijose keliami tokie reikalavimai vidaus auditoriui

- ✓ Asmeniniai reikalavimai:
  1. išmanyti audituojamąją veiklos sritį;
  2. turėti gerus bendravimo ir derybų vedimo įgūdžius
  3. turėti drąsos nesutikti su vadovybės nuomone;
  4. būti išmoningam;
  5. sugebėti įtikinti su siūlomomis priemonėmis;
  6. suvokti žmogiškąją elgseną ir jos skirtumus;

[20] Lietuvos Respublikos Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas, 2002.

7. gebėti diplomatiškai elgtis;
8. turėti techninių audito įgūdžių;
9. turėti analitinių įgūdžių;
10. gebėti rasti sprendimus ir spręsti problemas;
11. gebėti aiškiai atsakyti/rengti ataskaitas;
12. būti nešališkam

- ✓ Profesiniai reikalavimai:

1. valdymo
2. administravimo
3. organizacinių klausimų;
4. apsaugos
5. informacinių sistemų[21]

Taigi iš vidaus auditoriui keliamų reikalavimų sąrašo galima daryti išvadą, kad vidaus auditoriaus darbas yra sudėtingas ir atsakingas. Reikalavimai vidaus auditoriui keliami aukšti. Kadangi asmuo negali išmanyti visų veiklos sričių, todėl Audito rekomendacijose nurodyti profesiniai gebėjimai, kuriuos privalėtų išmanyti kiekvienas auditorius.

Autoriaus nuomone, valstybinėse kolegijose dirbantys vidaus auditoriai privalo puikiai išmanyti studijų organizavimo procesą, studijų programų principus ir kt., nes studijos reikalauja specifinio darbo organizavimo (aut. pastaba – darbo laiko apskaita, pajamų pripažinimas, studijų kokybės reikalavimai ir t.t.).

2.2.2. Vidaus audito etapai

Tiek mokslinėje, tiek ir teisinėje literatūroje pateikiami skirtingi vidaus audito etapai. Lentelėje pateikiami kai kurių autorių audito organizavimo etapai:

1 lentelėje pateikti įvairių autorių išskiriami vidaus audito etapai. Galima pastebėti, kad Vidaus audito rekomendacijose pateikiami tik pagrindiniai etapai, tuo tarpu kai kurie mokslininkai pateikia smulkesnę vidaus audito etapų klasifikaciją. Audito etapai turi sudaryti audito proceso visumą ir garantuoti audito strategijos sėkmę. Kiekvienam audito etapui turi būti suplanuoti konkretūs audito veiksmai ir procedūros, parengti tinkami audito dokumentai.

[21] Vidaus audito rekomendacijos, 2003

1 lentelė Vidaus audito etapai

Vidaus audito rekomendacijos	J. Mackevičius	J.C. Robertson, F.G. Davis
1. Audito planavimas 2. Audito atlikimas (audito įrodymų rinkimas) 3. Ataskaitos rengimas ir tvirtinimas	1. Audito planavimas ir strategija 2. Informacijos rinkimas ir apdorojimas 3. Informacijos vertinimas 4. Audito ataskaitos rengimas ir tvirtinimas 5. Po auditinė veikla	1. Išankstinis vertinimas 2. Vidinės kontrolės vertinimas 3. Audito procedūros 4. Audito išvadų ir rekomendacijų rengimas

Šaltinis: sudaryta pagal: Vidaus audito rekomendacijos, 2003; Mackevičius, 2001; J.C. Robertson, F.G. ir Davis, 1999.

A. Kustienė (2003) įvardina tokius planavimo principus: kompleksiškumo, nepertraukiamumo ir optimalumo. Kompleksiškumo principas naudojamas tam, kad būtų užtikrintas audito etapų tarpusavio ryšys ir suderinamumas. Nepertraukiamumo principas reiškia, kad audito procesas turi būti tolygus viso audito metu, siekiant išspręsti visus užsibrėžtus tikslus. Optimalumo principas pasireiškia tuo, kad audito atlikimo tvarkoje turi būti paliekama kitimo galimybė.[22]

Iš pateiktų įvairių vidaus audito etapų, darbo autorius siūlo tokią universalią vidaus audito atlikimo etapų seką:

1. išankstinis vertinimas
2. audito planavimas
3. informacijos rinkimas ir apdorojimas
4. ataskaitos rengimas
5. po auditinė veikla.

Vidaus audito standartuose audito planavimas apibūdinamas kaip organizacijos vidaus rizikų įvertinimas, kurių pagrindu sudaromi vidaus audito darbo planai. Vidaus audito rekomendacijose vidaus audito planavimas apibūdinimas kaip išankstinių planų, audito strateginių ir metinių planų ir audito programos rengimas.

Vadovaujantis Vidaus audito rekomendacijomis, vidaus audito darbo planavimo procesui priklauso:

[22] Kustienė, A. Aukštosios mokyklos infrastruktūros vidaus audito prioritetų nustatymo modelis. Daktaro disertacija: Vilnius. 2003. p. 54.

2 lentelė Vidaus audito planavimo procedūros

Etapas	Etapo apibūdinimas
2201 standartas – Plano rengimas	Rengiant vidaus audito planą, auditoriai atsižvelgia į organizacijos vidaus kontrolę, riziką ir galimybę reikšmingai pagerinti tikrinamos veiklos rizikos valdymo ir kontrolės sistemas
2210 - standartas Audito tikslai	Vidaus audito tikslai turi apimti su tikrinama veikla susijusią riziką, kontrolę bei priežiūros procesus
2220 – Audito apimtis	Numatyta vidaus audito apimtis turi būti pakankama audito tikslams pasiekti
2230 – Audito išteklių paskirstymas	Vidaus auditoriai turi numatyti vidaus audito tikslams įgyvendinti reikiamus išteklius. Darbuotojai auditui atlikti parenkami atsižvelgiant į kiekvieno atliekamo audito pobūdį ir sudėtingumą, atlikimo laiką ir turimus išteklius.
2240-Audito darbo programa	Numatomos informacijos paieškos atliekamo audito metu, analizės, vertinimo ir dokumentavimo procedūros.

Šaltinis: Vidaus audito rekomendacijas, 2003

Remiantis Vidaus audito rekomendacijų 2200 standartu, vidaus auditoriai turi įforminti ir patvirtinti vidaus audito planą. Todėl rengdamas audito planą auditorius turi atsižvelgti į tokius kriterijus:

- ✓ ar jau buvo audituota ši sritis;
- ✓ jei buvo audituota, - atsižvelgti į ankstesnius audito rezultatus;
- ✓ kokių buvo imtasi priemonių pašalinti anksčiau numatytus trūkumus;
- ✓ atsižvelgti į vidaus audito tarnybos išteklius ir kvalifikaciją[23]

D.M.Guy., Alderman. C, pateikia išsamesnius audito planavimo reikalavimus. Šie reikalavimai yra:

- ✓ planavimas turi būti dokumentuotas;
- ✓ nustatyti audito tikslus;
- ✓ identifikuoti audito sritis;
- ✓ nustatyti audito atlikimo šaltinius;
- ✓ audito programos sudarymas;
- ✓ gauti vadovo sutikimą dėl parengto vidaus audito plano[24]

[23] Vidaus audito rekomendacijos, 2003.

Išanalizavus D.M. Guy., Alderman. C galima pastebėti, kad šie autoriai vidaus audito plano rengimui didelį dėmesį skiria vidaus audito plano dokumentavimui. Nors šio reikalavimo ir nėra Vidaus audito rekomendacijose (2003 m.), tačiau šis reikalavimas numatytas Lietuvos Respublikos finansų ministro įsakyme „*Dėl pavyzdinės vidaus audito metodikos ir vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių patvirtinimo",* o taip pat Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatyme.

A.A.Arens teigia, jog pagrindinės audito planavimo užduotys yra sudaryti audito planą ir audito programą, kad remiantis planu auditorius pasiektų jam keliamus tikslus. Tuo tarpu J.Robertson teigia, kad planavimas yra išankstinė veikla, kuomet auditorius susipažįsta su audituojama veikla, informacijos rinkimu, bet nevykdo jokių detalesnių auditavimo procedūrų.[25]

Išanalizavus aukščiau pateiktus teisės aktus ir autorių nuomones galima daryti išvadą, kad audito planas yra dokumentas, kuriame siekiama atspindėti audito etapus, kuriuos atlikus bus pasiekti keliami audito tikslai ir uždaviniai.

Audito planai yra rengiami ne tik konkrečiam vidaus auditui, bet rengiami: strateginiai, metiniai ir operatyviniai

- ✓ strateginis planas yra sudaromas tam pačiam laikotarpiui, kaip ir organizacijos strategijos planas;
- ✓ metiniai planai detalizuoja strateginio plano nuostatas;
- ✓ operatyviniai planai – sudaromi tam tikram laikotarpiui (mėnesiui, ketvirčiui, pusmečiui), siekiant patikrinti organizacijos tam tikras veiklos sritis.

Metinis audito planas skirtas strateginio plano tikslams ir uždaviniams įgyvendinti. Metinio audito plano struktūrą sudaro:

1. audito objektas ir tikslai;
2. audito testai ir procedūros;
3. audito terminai;
4. pagrindinės informacijos apie audituojamas sritis kaupimas;
5. reikalingi ištekliai auditui atlikti;
6. audito rizikos įvertinimas;
7. ryšiai su organizacijos darbuotojais;
8. audito ataskaitos rengimas;
9. audito rezultatų pateikimas.[26]

---

[24] Guy D.M., Alderman. C. Auditing. New York: 1999.
[25] Arens. A.A., Auditing and Asurance servise: an integrated approach. New York: Prentice Hall, 2005
[26] Mackevičius, J. Auditas: teorija, praktika, perspektyvos. Vilnius. 2001. p. 665.

Anot V. Lakio, yra netikslinga į metinio audito planą įtraukti antrą, trečią ir septintą punktus, kurie detalizuojami audito programose, kurios rengiamos vadovaujantis patvirtintu metiniu planu. Taip pat jis kritikuoja ketvirtą, aštuntą ir devintą punktus, teigdamas, kad tikslingiau būtų priskirti ne konkrečiam audito planavimui, bet vidaus audito procesui. Jis siūlo nedetalizuoti metinių panų, kadangi tai prieštarauja planų rengimo ekonomiškumo ir optimalumo principui.[27]

Strateginius ir metinius audito planus turi patvirtinti organizacijos vadovybė, operatyvinius - vidaus audito tarnybos vadovas. Jeigu audito planai keičiami, juos taip pat tvirtina organizacijos vadovybė.[28]

Vidaus audito rekomendacijose nurodyti tokie audito planavimo etapai:

1. išankstinis planavimas, kurio metu renkama informacija apie tikrinamus objektus;
2. audito strateginių ir metinių planų sudarymas, šiuo etapu numatoma audito strategija, atskirų audito darbų ir etapų koordinavimas, paskirstomi konkretūs auditoriai konkretiems auditams atlikti, nustatomi rizikos veiksniai, audito procedūros, laikas ir t.t.
3. audito programos rengimas – smulkiai surašomi atliekamo konkretaus audito darbai.[29]

Planavimo etape vidaus auditorius turi nustatyti veiklos riziką. Rizika – tai bet kokio įvykio tikimybė, sąlygojama veikimu ar neveikimu, gali padaryti nuostolių, pakenkti organizacijai.

Autoriaus nuomone, audito planavimo etapas yra svarbi vidaus audito proceso dalis, kuri padeda vidaus auditoriui atlikti tinkamai vidaus auditą ir pasiekti jam keliamus tikslius.

Atsižvelgiant į įvairių autorių pateiktus vidaus audito atlikimo etapus, kitas nurodomas etapas yra informacijos rinkimas.

Informacijos rinkimas – svarbus vidaus audito etapas. Informacijos rinkimas ir apdorojimas yra priklausomas nuo keliamų audito tikslų ir apimties. Audito tikslai ir apimtis nustato kokią informaciją rinkti, nes ji padės atskleisti konkrečias veiklos sritis ir jas įvertinti.

Renkama informacija turi atitikti šiuos kriterijus:

- ✓ pakankamumo, tai yra kad informacijos pakaktų pateikti objektyvias išvadas;
- ✓ patikimumo, tai yra kad informacija yra paremta konkrečiais faktais ir yra patikima;
- ✓ naudingumo, tai yra informacija organizacijai padeda pasiekti iškeltus tikslus ir priimti konkrečius sprendimus.[30]

---

[27] Lakis, V. Audito raida Lietuvoje ir sistemos kūrimo problemos. Vilnius. 2002. Nr. 58
[28] Mackevičius, J. Auditas: teorija, praktika, perspektyvos. Vilnius. 2001. p.667.
[29] Vidaus audito rekomendacijos, 2003
[30] Mackevičius, J. Auditas: teorija, praktika, perspektyvos. Vilnius, 2001. p.670.

Analizuojant užsienio šalių mokslininkų literatūrą galima pastebėti, kad ne visi autoriai išskiria šį etapą. Informacijos rinkimo etapas yra svarbus informacijos vertinimo etapui. Tik teisinga ir patikima informacija padės auditoriui pasiekti iškeltus audito tikslus ir uždavinius. Auditorius surinkęs informaciją apie audituojamą subjektą, turi įvertinti surinktą informaciją.

Iš anksčiau analizuotų autorių pateiktos medžiagos (informacija pateikta 1 lentelėje) informacijos vertinimo etapą išskiria visi autoriai.

D.M. Guy apjungia informacijos rinkimo ir vertinimo etapus, teikdamas, kad vidaus auditorius turi surinkti pakankamai pagrįstos ir svarbios informacijos audito vertinimui atlikti. Informacija turi būti naudinga organizacijai tam, kad pasiektų keliamus tikslus. Informacijos rinkimą ir vertinimą auditorius turi dokumentuoti.[31]

A.A.Arens šį vidaus audito etapą vadina kontrolinių momentų testavimu ir ūkinių operacijų tikrinimu. Taip du etapai (t.y. informacijos rinkimo ir vertinimo) sujungiami į vieną.

A.A.Arens šiame etape kelia tokius svarbiausius uždavinius:

- ✓ surinkti duomenis, kurie patvirtintų kontrolinius uždavinius ir procedūras, kad būtų galima nustatyti priimtiną kontrolės rizikos vertinimo laipsnį;
- ✓ gauti duomenų, kurie patvirtintų operacijų teisingumą.[32]

Surinkus atitinkamą audituojamos srities informaciją, auditorius turi palyginti surinktą ir planuotą gauti informaciją. Svarbiausia vertinant informaciją yra finansinės ir veiklos informacijos tarpusavyje tikrinimas ir vertinimas. Vidaus auditorius pats turi nuspręsti, kokių procedūrų ir testų imsis, tam kad jis galėtų tinkamai ir teisingai įvertinti organizaciją.

Autoriaus nuomone, vidaus auditoriai, siekdami vidaus audito tikslų, turi surinkti pakankamą, patikimą ir tinkamą informaciją. Tik ją surinkęs vidaus auditorius sugebės tinkamai įvertinti informaciją. Vidaus auditorius, atlikęs šiame etape iškeltus uždavinius, rengia vidaus audito ataskaitą.

Vidaus audito ataskaita – tai vidaus audito darbo rezultatas, kuris yra pateikiamas organizacijos vadovybei. Ataskaitoje turi būti nurodytos silpnosios vidaus kontrolės sistemos sritys ir pasiūlymai, kaip jas gerinti.

Audito metu patikrinama nemažai informacijos, sukaupiama žinių apie tikrinamą organizaciją. Vidaus auditorius savo ataskaitoje pateikdamas išvadą, pateikia nuomonę apie audituojamą sritį.[33]

---

[31] Guy, D. M., Alderman. C. Auditing.New York: 1999
[32] Arens, A.A., Auditing and Asurance servise: an integrated approach. New York: Prentice Hall, 2005
[33] Lakis, V. Audito raida Lietuvoje ir sistemos kūrimo problemos. Vilnius. 2002. Nr. 58

Vidaus audito rekomendacijose nurodoma, kad galutinė ataskaita turi būti pateikta raštu ir pasirašyta atsakingo auditoriaus. Audito ataskaita pateikiama organizacijos vadovui ir audituojamiesiems, tam kad būtų išvengta klaidų ir nesusipratimų.

Vidaus audito rekomendacijose numatyta, kad ataskaitos kalba turi būti:

- ✓ objektyvi – tai yra pateikiami faktai, be išankstinių nuostatų;
- ✓ aiški – tai yra suprantama ir glausta;
- ✓ glausta – tai yra kalbama apie esmę, vengiant nereikalingų detalių;
- ✓ konstruktyvi – turinys turi padėti audituojamiesiems ir skatinti teigiamus pokyčius;
- ✓ ataskaita turi būti pateikta laiku.

Vidaus audito rekomendacijose numatyta tokia audito ataskaitos struktūra:

- ✓ įžanginė dalis – joje nurodoma: vidaus audito atlikimo motyvai, vidaus audito vykdytojai, vidaus audito trukmė, audituojamas laikotarpis;
- ✓ dėstomoji dalis – joje nurodoma: vidaus audito metu nustatyti faktai, informacija apie audituojamo subjekto veiklą, palyginus kaip turėtų būti, lyginant su ta padėtimi, kuri yra;
- ✓ išvados (nuomonė) – vidaus auditorių vidaus audito metu nustatytų faktų įtaka nustatyta vidaus audito metu;
- ✓ rekomendacijos – pasiūlymai, kaip ištaisyti neigiamų faktų įtaką, nustatytą vidaus audito metu;
- ✓ priedai – prie ataskaitos pridėti eilės tvarka sunumeruoti darbo dokumentai.

Vidaus audito metu nustatyti faktai turi būti detaliai aprašyti tokia skaitytojui lengvai supranta ir logiška tvarka:

- ✓ kriterijai – nurodoma kokiais standartais, priemonėmis arba lūkesčiais remtasi atliekant patikrinimą;
- ✓ būklė – faktinė padėtis, kurią vidaus auditoriai nustatė tikrinimo metu;
- ✓ priežastys – nurodomos priežastys , kodėl yra skirtumų tarp tos būklės, kokia ji turi būti ir faktinės būklės;
- ✓ poveikis – kas atsitinka arba gali atsitikti dėl esamos būklės;
- ✓ rekomendacijos – ką reikėtų daryti, kad situacija pagerėtų,

Užsienio šalių autoriai pateikia, kad vidaus audito ataskaita turi būti :

- ✓ tiksli;
- ✓ aiški;
- ✓ glausta;

- ✓ laiku pateikta.[34]

Užsienio šalių mokslininkas J. Robertson teigia, kad vidaus audito ataskaita turi būti rašytine forma. O audito ataskaitoje pateikta kritika ir rekomendacijos turi būti aptartos su audito darbo grupe ir tik tada pateikta galutinė išvada.[35]

Autoriaus nuomone, vidaus audito rezultatai turėtų būti pateikiami tam tikra reglamentuota forma, kuri būtų aiški ne tik auditoriui, bet organizacijos vadovybei ir audituojamam subjektui. Autorius mano, kad laisva forma leidžia interpretuoti vidaus audito atskaitą, kas gali sukelti problemų vykdant audito rekomendacijas.

Nors audito išvados yra pateiktos organizacijos vadovybei ir audituojamajam subjektui, vidaus auditoriaus veikla šiuo etapu dar nesibaigia. Vidaus auditorius turi atlikti po auditinę veiklą. Tai yra atliekamas pažangos stebėjimas. Reikia patikrinti, kas padaryta remiantis pateiktomis rekomendacijos, ar vadovai prisiima atsakomybę už tai, kuomet neįgyvendinamos rekomendacijos. Jei vidaus audito metu nebuvo pateiktų svarbių vidaus audito rekomendacijų, tai po auditinę veiklą galima atlikti per kitą šio subjekto auditą.

Taigi išanalizavus lietuvių ir užsienio šalių autorių nuomones, vidaus audito reglamentuojančius dokumentus, galima daryti išvadą, kad vidaus audito etapai yra šie:

- ✓ vidaus audito planavimas;
- ✓ informacijos rinkimas;
- ✓ informacijos vertinimas;
- ✓ vidaus audito ataskaitos rengimas;
- ✓ po auditinė veikla.

2.2.3. Vidaus audito procedūros

Nagrinėdamas ir vertindamas surinktą informaciją, vidaus auditorius naudoja procedūras: tikrinimą, skaičiavimą, patvirtinimą, stebėjimą, apklausą, tiesioginį stebėjimą, analitines ir kitas procedūras. Vidaus auditorius pats renkasi, kokias naudoti audito procedūras, atsižvelgdamas į vidaus auditui keliamus tikslus ir uždavinius, surinktą informaciją, audito apimtį ir sudėtingumą.

Tikrinimas. Tikrinimas atliekamas dviem būdais: dokumentinis ir natūrinis tikrinimas. Šiuo atveju reikia nuspręsti, kokia tvarka (chronologinė ar sisteminė) ir kokiu metodu bus tikrinami dokumentai. Tikrinant formaliuoju metodu, nustatoma: ar dokumentai turi visus reikiamus rekvizitus, ar teisingi skaičiavimai, forma. Tikrinant palyginimo metodu, lyginami įrašai, padaryti

[34] Vidaus audito rekomendacijos, 2003
[35] Robertson J.C. Auditing. Texsas: Business publications., Inc., 1999

keliuose dokumentuose apie tą pačią operaciją. Atliekant natūrinį tikrinimą, tikrinami veiklos produktai, materialusis ir nematerialusis turtas ir gauta informacija lyginama su įrašais dokumentuose.

Skaičiavimas. Skaičiavimą rekomenduojama atlikti suradus klaidą, abejojant ataskaitos arba kitos santraukos pagrįstumu ar audituojamo subjekto pateikta informacija.

Patvirtinimas. Patvirtinimą rekomenduojama atlikti, kai abejojama informacijos tikrumu, išbaigtumu, turtiniais įgaliojimais, įvykdytu vertinimu. Tokia informacija gali būti gaunama iš kitų padalinių, struktūrų ir kt.

Stebėjimas. Taikant stebėjimo procedūrą, rekomenduojama stebėti veiksmus, kuriuos atlieka audituojamo subjekto darbuotojai. Tai suteikia vidaus auditoriui galimybę, nustatyti realią situaciją, slypinčią už patikrinimo ataskaitų ir kitų oficialių dokumentų. Jis gali pateikti aiškesnį esminių problemų vaizdą, kur galima palyginti su tuo, kas pateikiama oficialiose ataskaitose ir kituose dokumentuose.

Apklausa. Apklausa gali būti atlikta pateikus klausimus raštu arba pokalbio metu. Tam, kad apklausa duotų didžiausią naudą, pastarajai vidaus auditorius turėtų pasiruošti, tai yra sudaryti klausimynus. Klausimai gali būti aprašomieji, tikslinamieji ir vertinamieji. Vidaus auditoriui svarbu pasiekti, kad audituojamo subjekto darbuotojai atsakytų į klausimus laisvai ir nevaržomai. Jei vidaus auditorius apklausą atlieka žodžiu, tai turėtų parengti išspausdintą pokalbio santrauką ir pasirašytinai supažindinti pašnekovą.

Analitinių procedūrų taikymas. Analitinių procedūrų taikymas – tai nagrinėjamo laikotarpio duomenų lyginimas su tokio pat panašaus pobūdžio kitų laikotarpių duomenimis, planais, prognozėmis, skirtingų programų ir organizacijų duomenimis. Galima atlikti analitines vidaus audito procedūras: santykinę analizę, tendencijų analizę, regresinę analizę, palyginti skirtingų laikotarpių planų, prognozių informaciją. Lyginant informaciją yra svarbu:

- ✓ lyginamieji duomenys turi būti surinkti iš analogiškų subjektų, padalinių, kurių veiklos yra analogiškos;
- ✓ lyginamieji duomenys turi būti surinkti naudojant tokius pat kriterijus;
- ✓ lyginamieji duomenys turi būti surinkti objektyviai.[36]

Taikant analitines procedūras, išsiaiškinamos tendencijos, svarbiausių rodiklių tarpusavio priklausomumas, nustatomos galimos rizikos sritys. Surinkta informacija lyginama su informacija gauta kitais būdais. Ši informacija itin naudinga organizacijai, kuri galėtų būti panaudojama kuriant strategiją, renkant būdus, kurie leistų pagerinti organizacijos būklę.[37]

[36] Vidaus audito rekomendacijos, 2003
[37] Lakis, V. Audito sistema: raida ir problemos. Vilnius 2007. p.18.

Autoriaus nuomone, svarbu, kad vidaus auditorius tinkamai pasirinktų vidaus audito procedūras. Vidaus audito rekomendacijose, mokslinėje literatūroje nėra nurodyta, kokias procedūras vidaus auditorius turėtų pasirinkti. Atlikdamas auditą auditorius savarankiškai pasirenka tokias audito procedūras, kurios padėtų pasiekti audito tikslus ir auditorius galėtų vidaus audito ataskaitoje pateikti išsamias ir objektyvias išvadas

2.2.4 Valstybinių kolegijų valdymo struktūrų sudarymas

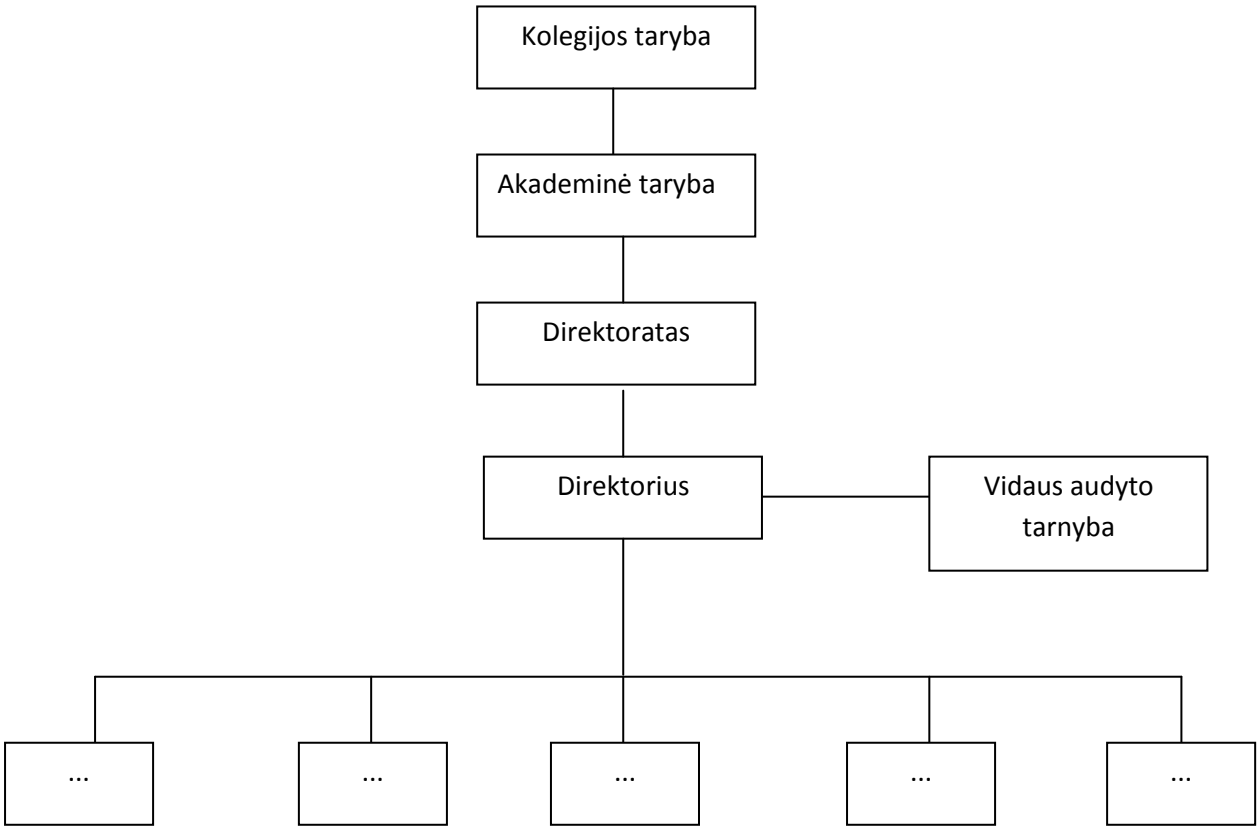
Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymo trečioje dalyje, antrajame skirsnyje *Aukštosios mokyklos valdymas* yra numatyti valstybinių kolegijų valdymo organai. Remiantis šiuo įstatymu, valstybinėse kolegijose yra kolegialūs valdymo organai:

- Taryba, kurios pagrindinė funkcija yra tvirtinti aukštosios mokyklos viziją, misiją, strateginį planą. Taip pat taryba renka penkerių metų kadencijai valstybinės kolegijos vadovą ir tvirtina jo metines ataskaitas.
- Akademinė taryba tvirtina studijų proceso organizavimo tvarką, vidaus darbo tvarką, tvirtina darbuotojų pareigybių kvalifikacinius reikalavimus.

Taip pat Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymas nustato vienasmenio organo valdymą. Valstybinėse kolegijose vienasmenis valdymo organas yra direktorius. Šiame įstatyme nustatytos tokios direktoriaus funkcijos:

- Vadovauja aukštajai mokyklai,
- Užtikrina strateginio veiklos plano įgyvendinimą.
- Teikia ataskaitas Tarybai ir Akademinei tarybai.

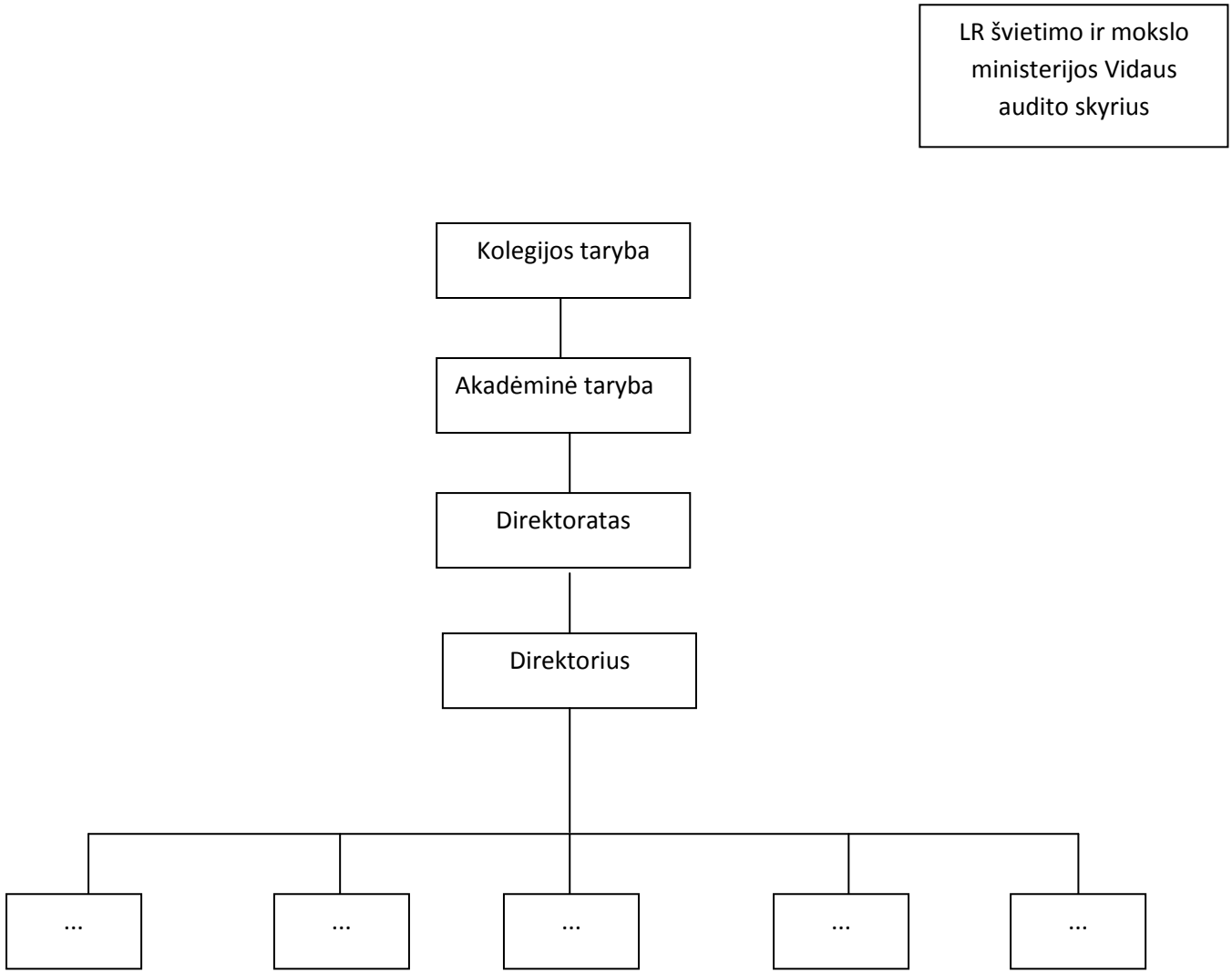
Darbo autorius, remiantis Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymu, Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymu ir anksčiau analizuota moksline literatūra, sudaro dvi universalias valstybinių kolegijų valdymo struktūras.

ŠALTINIS: Parengta autoriaus, pagal LR Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą, LR mokslo ir studijų įstatymą.

6 pav**. Bendroji valstybinių kolegijų valdymo struktūra, kai įstaigoje dirba 200 ir daugiau darbuotojų**

6 paveiksle pateikta valstybinės kolegijos valdymo struktūros schema, kuri taikoma kai organizacijoje patvirtinta daugiau kaip 200 darbuotojų. Iš šios schemos matome, kad vidaus audito tarnyba (vidaus auditorius) yra pavaldi valstybinės kolegijos vadovui. Nors Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatyme nėra numatyta tokio kolegialaus valdymo organo kaip *direktoratas,* tačiau analizuojant patvirtintas valstybinių kolegijų valdymo schemas, visose valstybinėse kolegijose šis valdymo elementas yra numatytas. Direktorato funkcijos yra patariamosios funkcijos vadovui, strategijos įgyvendinimo ir kt. klausimais.

ŠALTINIS: Parengta autoriaus, pagal LR Vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą, LR mokslo ir studijų įstatymą.

7 pav. **Bendroji valstybinių kolegijų valdymo struktūra, kai įstaigoje dirba iki 200 darbuotojų**

7 paveiksle pateikta valstybinės kolegijos valdymo struktūros schema, kai įstaigoje dirba iki 200 darbuotojų. Iš šios schemos galima matyti, kad įstaiga neturi vidaus audito skyriaus. Vadovaujantis Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymu, vidaus auditą šiose valstybinėse kolegijose atlieka Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Vidaus audito skyrius.

2.3. Vidaus audito vertinimo kriterijai valstybinėje kolegijoje

Autorius, atsižvelgdamas į Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą, Lietuvos Respublikos mokslo ir studijų įstatymą, Vidaus audito rekomendacijas, Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministerijos Studijų kokybės ir vertinimo departamento pateiktas rekomendacijas, sudarė vertinimo kriterijų sąvadą.

Autoriaus nuomone, vidaus audito modelis turi būti toks, kad vidaus auditas valstybinėse kolegijose būtų nuolatinis procesas, įtraukiantis visą valstybinės kolegijos personalą ir studentus. Būtina nuolat vertinti įstaigos stiprybes, silpnybes, galimybes ir grėsmes, siekiant tobulinti valstybinės kolegijos veiklą.

3 lentelė. Vidaus audito vertinimo kriterijai

Veiklos rodikliai	Pagalbiniai rodikliai	Pastabos
1. Finansavimo struktūra	1. Lėšos, gautos vykdant įvairius projektus. 2. Bazinis finansavimas. 3. Lėšos mokslo tyrimams. 4. Uždirbtos pajamos. 5. Kitos lėšos (parama).	Valstybinių kolegijų gaunamo finansavimo santykis, kuris privalo būti diferencijuotas, siekiant gauti kuo įvairesnį finansavimą ir nebūti priklausomas nuo vieno finansavimo šaltinio.
2. Vykdoma mokslo ir meno veikla	1. Mokslinės produkcijos rezultatas (gautos pajamos). 2. Mokslinės produkcijos rezultatas (kokybinis požymis). 3. Taikomieji mokslo darbai.	Monografijos, straipsniai recenzuojamuose moksliniuose leidiniuose, straipsniai vietiniuose ir tarptautiniuose leidiniuose, konferencijų darbai.
3. Akademinio personalo kvalifikacija	1. Akademinio personalo ir studentų santykis. 2. Dėstytojų mainai, pagal mobilumo programas. 3. Dėstytojų santykis, pagal mokslo laipsnį.	Akademinio personalo išsilavinimas, akademinio personalo, siekiančio daktaro laipsnio, akademinio personalo praktikos stažas. Akademinio personalo mainai pagal „Erasmus“ Leonardo da Vici“ programas.

3 lentelės tęsinys kitame puslapyje

3 lentelės tęsinys

4. Studijų asortimentas	1. Organizuojamų studijų programų skaičius. 2. Akredituotų tarptautinių lygių programų skaičius. 3. Studentų priėmimo rezultatai	Studijų programų skaičius ir studijų programų skaičiaus santykis su studijų programomis dėstomomis anglų kalba. LAMA BPO priėmimo rezultatai. Studentų nepriklausoma nuomonė apie organizuojamų studijų lygį.
5.Studijų sąlygos	1. Bibliotekų fondas. 2. El. leidinių ir bazių skaičius. 3. Studentų mainai, pagal Erasmus ir Leonardo da Vinci programas. 4. Infrastruktūra skirta studijų organizavimui	Studentų. atvykstančių ir išvykstančių pagal tarptautines studijų programas. Galimybė naudotis savo ir kitų aukštųjų mokyklų duomenų bazėmis.
6. Mokymosi pasiekimai	1. Studentų, baigusių studijas skaičius. 2. Studentų laimėjimai konkursuose. 3. Studentų, įstojusių į aukštesnio lygio studijų pakopą, santykis. 4. Studentų įsidarbinimo lygis.	Studentų, įstojusių ir baigusių studentų, skaičius. Studentų laimėjimai olimpiadose, tarptautiniuose konkursuose, sporto pasiekimai. Studentų, siekiančių ir įstojusių į aukštesnio lygio studijų pakopą, santykis. Studentų, baigusių studijas įsidarbinimo lygis, pagal Lietuvos darbo biržos rodiklius.
7. Studentų poreikių tenkinimas	1. Akademinio sąžiningumo lygis. 2. Studijų sutarties sąlygų laikymasis.	Akademinio personalo požiūris į sąžiningas studijas, nuobaudų skyrimas studentams už nesąžiningumą.

3 lentelės tęsinys kitame puslapyje

3 lentelės tęsinys

	3. Dėstytojų dėstymo kokybė. 4. Dėstytojo požiūris į studentą. 5. Studentų lūkesčių atitikimas. 6. Sporto, meno ir kultūros būrelių, alumnų klubų ir kitų draugijų skaičius.	Studijų sutarties vykdymas, studentų skaičiaus ir studentų skundų dėl studijų sutarties nesilaikymo santykis. Dėstytojų ir studentų bendravimas, studentų ir dėstytojų bendri renginiai ir kt. Studentų ir draugijose, klubuose dalyvaujančių studentų santykis.
8. Kiti kriterijai	1. Administravimo kokybė. 2. Saviraiškos galimybės. 3. Bendrabučių skaičius. 4. Bendrabučių būklė. 5. Infrastruktūros būklė. 6. Personalo išorinis vertinimas. 7. Darbdavių vertinimas apie kolegiją	Studijas aptarnaujančio personalo kvalifikacija, santykis studentų skaičiui, ir kt. Studentų galimybė laisvai reikšti savo nuomonę. Bendrabučiuose esančių vietų skaičiaus ir studijuojančių studentų santykis. Personalo gautos premijos, skatinimai, laimėjimai iš kitų institucijų. Darbdavių pasitenkinimas priimtų studentų įgytomis žiniomis su baigusių studentų skaičiumi.

ŠALTINIS: Sudaryta pagal LR vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą, LR mokslo ir studijų įstatymą, Vidaus audito rekomendacijas, 2003, LR ŠMM Studijų kokybės vertinimo departamento rekomendacijas.

Autoriaus nuomone, vadovaujantis 3 lentelėje pateiktais vertinimo kriterijais, vidaus auditorius valstybinėje kolegijoje galėtų atlikti sisteminį tikrinimą, kuris padėtų atskleisti organizacijos vidaus kontrolės trūkumus ir atlikti SSGG analizę. Vadovaujantis šiuo modeliu svarbu, kad vidaus auditorius į savo veiklą audituojant organizaciją įtrauktų kuo didesnį skaičių personalo ir studentų. Autoriaus nuomone, įvertinti tokius kriterijus kaip: studentų poreikių tenkinimas, studijų sąlygos, padėtų tinkamai sudarytos anketos, kurios būtų pateiktos aukštosios

mokyklos studentams. Svarbu tai, kad anketos privalo būti diferencijuotos, pagal studentų studijų tipą, studentų mokymosi kursą, studentų mokymosi finansavimo šaltinį.

3 lentelėje pateikti vertinimo kriterijai turėtų tikti visoms valstybinėms kolegijoms. Tačiau vidaus auditorius turėtų papildomai analizuoti papildomus vertinimo kriterijus, nes ne visos valstybinės kolegijos vykdo įvairias programas, ne visi kriterijai yra iškelti organizacijos strateginiame plane, didelę įtaką organizacijai daro jos užimama dalis valstybinių kolegijų sektoriuje.

Autorius kaip didžiausią trūkumą šiame modelyje įžvelgia tai, kad vidaus auditorius negali išmanyti visų kriterijų. Autoriaus nuomone, auditoriui sunku bus įvertinti studijų kokybę, studijų programas. Dėl šios priežasties vidaus auditorius turėtų remtis išorės vertintojų pateikta medžiaga (aut. pastaba – šiuo atžvilgiu LR ŠMM studijų vertinimo departamento pateiktais vertinimais).

3. EMPIRINIS VIDAUS AUDITO VEIKLOS VERTINIMO TYRIMAS VALSTYBINĖSE KOLEGIJOSE

3.1 Tyrimo programa

Magistriniame darbe naudojami šie tyrimo metodai: anketavimas, interviu ir viešos informacijos stebėjimas bei analizė.

Anketavimas pasirinktas, kaip vienas iš dažniausiai naudojamų sociologinių tyrimų metodų, kurio privalumai yra: galimybė konsultuoti respondentus, kontroliuoti situaciją, pakankama atranka, galimybė tyrime taikyti ir papildomus tyrimus (pvz.: interviu).

Anketavimo metu gauta informaciją yra apibendrinta, padarytos išvados, esant galimybei rezultatai pateikti grafiškai.

Siekiant išsamiau atlikti tyrimą, buvo panaudotas interviu metodas, interviu metode dalyvavo kelių valstybinių kolegijų vadovai. Interviu metodas panaudotas šiems tikslams pasiekti.

1. Savarankiškas informacijos rinkimo metodas, kai yra maža atranka (imtis);
2. Anketavimo duomenų patikslinimui;
3. Tiriamų valstybinių kolegijų vidaus audito tarnybų (vidaus auditorių) tyrimų išvadų palyginimas su vadovybės pozicija.

Interviu metodas taikytas tyrimo pabaigoje siekiant palyginti vidaus auditorių ir vadovų požiūrį į vidaus audito reikšmingumą mokslo įstaigoje.

Sudarant anketos klausimyną ir rengiant preliminarią interviu anketą (eigos planą) 1 priedas, pasitelktos teorinės žinios, vadovautasi sociologinių metodinių tyrimų nurodymais.

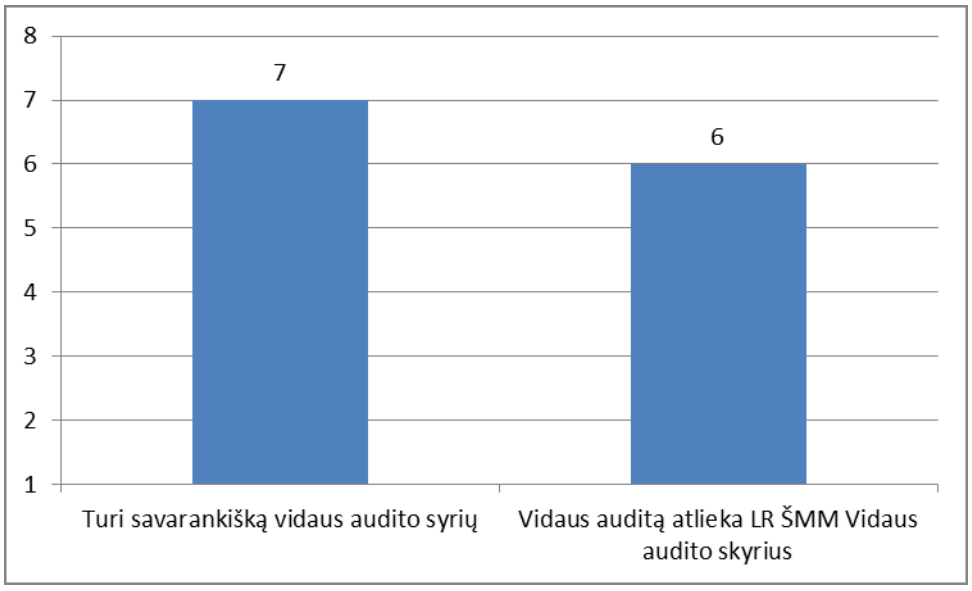
Tyrimo anketą sudaro 12 atvirojo ir uždarojo pobūdžio klausimų 2 priedas.

Anketos 1-5 klausimai yra bendrojo pobūdžio klausimai apie valstybinės kolegijos dydį, vidaus audito tarnybos steigimą ir vidaus auditoriaus išsilavinimą. Anketos 6-8 klausimai yra skirti nustatyti vidaus audito tarnybų pavaldumą. Devintas anketos klausimas yra skirtas ištirti vidaus audito atliekamų auditų kryptį. Anketos 10-12 klausimai yra išplėstiniai ir respondentų paprašyta atsakymus pateikti lentelėje. Anketos 10 klausimu siekta nustatyti atliekamų vidaus auditų struktūrą. 11 klausimu siekta ištirti, kaip vidaus auditoriai vertina vidaus kontrolės sistemą kaip vieną iš audito tikslų, 12 klausimu siekta nustatyti kriterijų požymius, kuriais auditoriai (audito skyrių vadovai) sudaro metinius ir strateginius planus.

Atliekant tyrimus buvo laikomasi sociologinių tyrimų etikos reikalavimų. Respondentai buvo informuoti apie tyrimo tikslus, akcentuojant, kad anketavimo ir interviu metu gauti duomenys bus naudojami tik tyrimo tikslams pasiekti, o taip pat, kad šie duomenys bus konfidencialūs ir darbe pateikti apibendrintai.

3.2. Tyrimo rezultatai ir jų interpretacija

Atsižvelgiant į valstybinės kolegijos, kurioje buvo vykdoma apklausa, organizacinę struktūrą respondentais buvo pasirinkti vidaus audito tarnybų skyrių vadovai, o nesant jiems vidaus audito skyriaus darbuotojas. Apklausos anketos buvo pateiktos 7 respondentams, iš kurių užpildytos sugrįžo 6 anketos. Tyrime interviu metodu dalyvavo trijų valstybinių kolegijų vadovai.

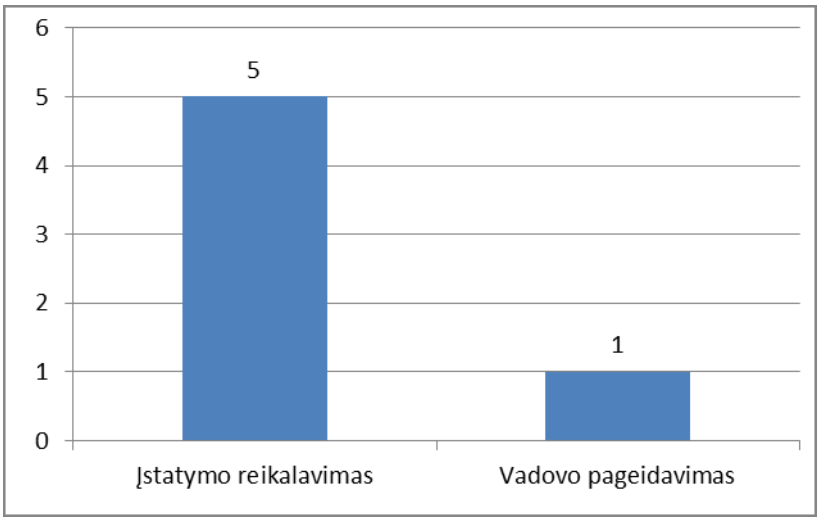

8 pav. **Valstybinių kolegijų pasiskirstymas, pagal vidaus audito savarankiškumą**

Kaip matyti iš 8 paveikslo, septynios valstybinės kolegijos turi savarankiškus skyrius, kurie vidaus auditą atlieka savarankiškai ir šešios valstybinės kolegijos, kurios neturi vidaus audito skyriaus, tačiau jį, pagal Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymą atlieką Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Vidaus audito skyrius. Išanalizavus valstybinių kolegijų metines ataskaitas, visos valstybinės kolegijos laikėsi Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatyme numatyto reikalavimo, kad vidaus audito tarnyba (pareigybė) steigiama tose viešojo valdymo įstaigose, kuriose patvirtinta 200 ir daugiau pareigybių (etatų). Tačiau išanalizavus valstybinių kolegijų valdymo struktūras, kurios turi savarankiškus vidaus audito skyrius (pareigybes), nustatyta, kad viena valstybinė kolegija nesilaiko nuostatos, kad

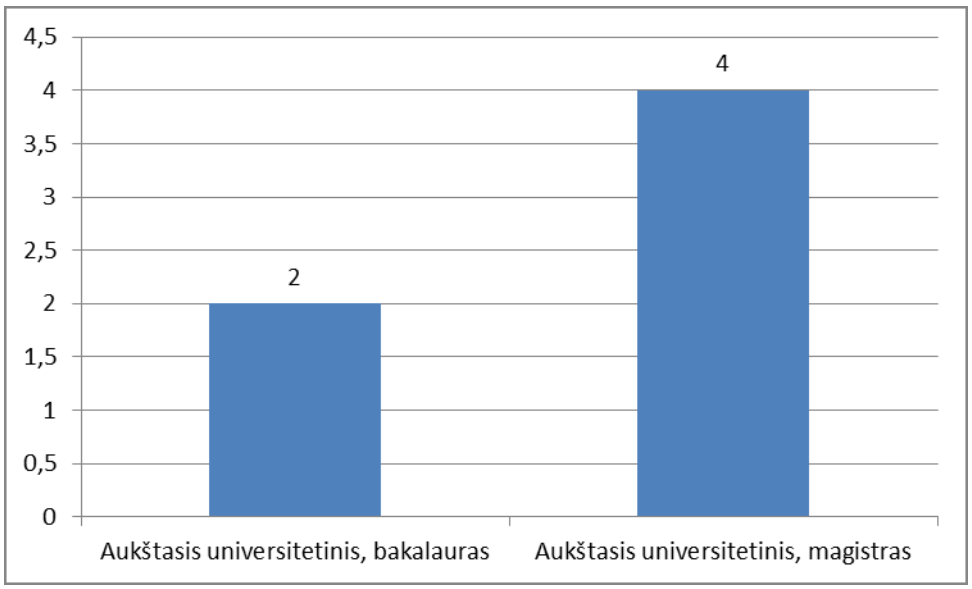
vidaus auditorius neturi teisės vadovauti ar dirbti kitame struktūriniame padalinyje. Minėtoje mokymo įstaigoje vidaus auditorius vadovauja ir personalo skyriui.

Dvejose valstybinėse kolegijose, kuriose nėra vidaus audito skyriaus (pareigybės), yra įsteigti kokybės valdymo skyriai, kurių nuostatuose numatyta stebėti vidaus kontrolę, tačiau nenumatyti kiti reikalavimai, kuriuos turėtų vykdyti vidaus auditorius (pavyzdžiui, veiklos ekonomiškumo, efektyvumo ir rezultatyvumo vertinimas).

9 pav. **Vidaus audito tarnybos įkūrimo priežastis valstybinėse kolegijose**

Didžioji dalis valstybinių kolegijų, kaip galima pastebėti iš 9 paveikslo, vidaus audito skyrius įsteigė tik dėl įstatymo reikalavimo ir tik viena valstybinė kolegija įsteigė vidaus audito pareigybę vadovo pageidavimu. Kaip pažymėta anketoje, valstybinėje kolegijoje steigimosi metu buvo patvirtinta mažiau nei 200 pareigybių (etatų) ir tik vadovo ir akademinės tarybos sprendimu buvo įsteigta vidaus auditoriaus pareigybė. Iš anketos pirmojo klausimo galima pastebėti, kad didžioji dalis valstybinių kolegijų vidaus audito skyrius įsteigė 2003 metais arba steigiantis reorganizavimo būdu. Apibendrinant galima teigti, kad vadovai vidaus audito tarnybas (pareigybes) steigė tik dėl įstatymo reikalavimo. Valstybinių kolegijų vadovai interviu anketoje nurodo, kad tuo metu nejautė poreikio steigti vidaus audito skyrių (pareigybių). To priežastimis nurodo kolegijų steigimąsi ir nuolatines reorganizacijas jungimosi būdu, o taip pat užtikrintą finansavimą, nes studentų nuokrypis nuo patvirtinto Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro galėjo būti iki 20 procentų.

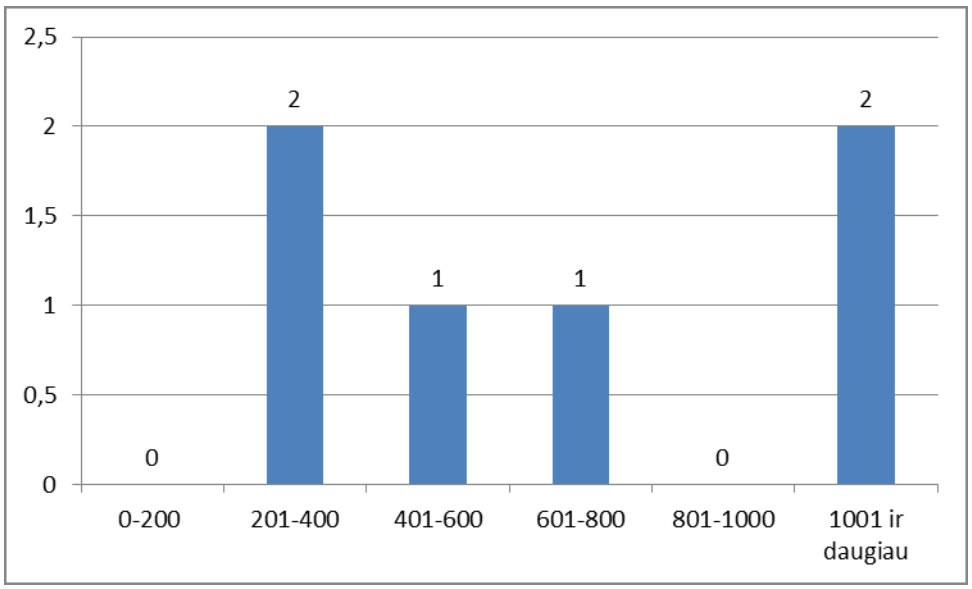

10 pav. **Vidaus audito tarnybos darbuotojų išsilavinimas**

Anketavimo metu buvo apklausiami skyriaus vadovai, dėl šios priežasties 10 paveiksle pateiktas rezultatas apie išsilavinimą yra vidaus audito skyriaus vedėjų. Iš 10 paveikslo galima matyti, kad 4 respondentai turi aukštąjį universitetinį magistro išsilavinimą Du respondentai, kaip pastabą nurodė, šiuo metu studijuoja ir siekia magistro laipsnio. Įvertinant Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo reikalavimą, visi vidaus auditoriai privalo turėti aukštąjį universitetinį išsilavinimą. Autoriaus nuomone, yra sektinas pavyzdys, kad vidaus auditoriai siekia aukštesnio išsilavinimo nei reikalauja įstatymas.

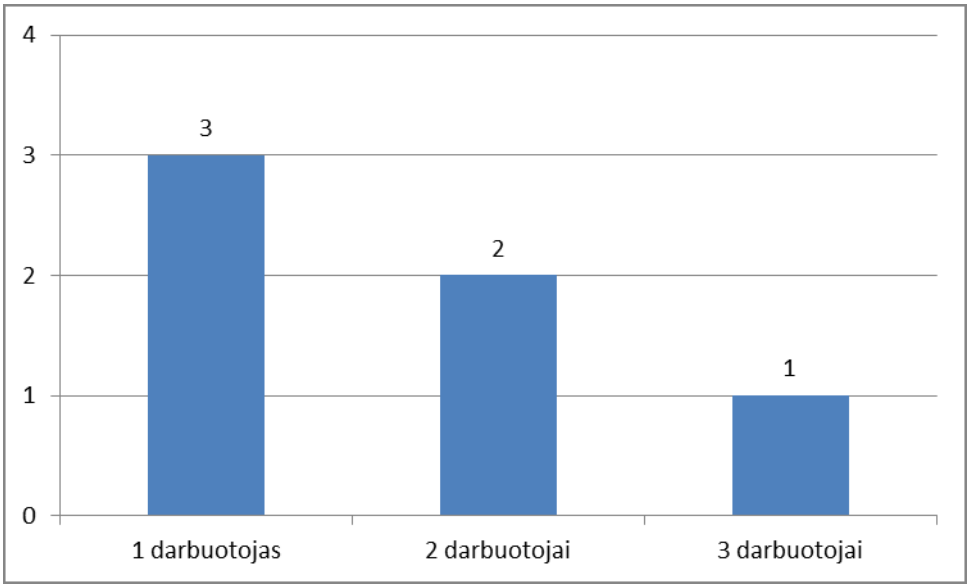
Kaip interviu anketoje pažymi įstaigų vadovai, šiuo metu dėl sumažinto finansavimo asmenys, siekiantys aukštesnio išsilavinimo, studijuoja savo lėšomis, o įstaigos tik minimaliai skiria lėšas nuolatinei kvalifikacijai kelti.

Analizuojant vidaus audito skyrių steigimą ir atitikimą Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymui, 4 klausimu buvo siekiama ištirti valstybinėse kolegijose dirbančių darbuotojų skaičių ir palyginti su dirbančių vidaus audito darbuotojų skaičiumi.

11 pav. **Darbuotojų skaičius valstybinėse kolegijose**

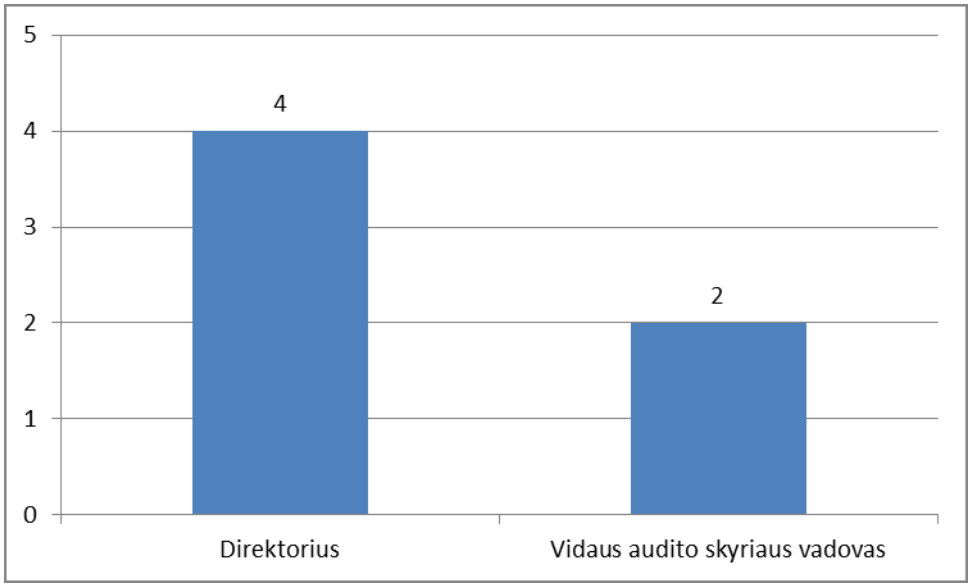
Kaip matyti iš 11 paveikslo, dviejose valstybines kolegijose dirba nuo 201 iki 400 darbuotojų, vienoje valstybinėje kolegijoje dirba nuo 401 iki 600 darbuotojų, vienoje dirba nuo 601 iki 800 darbuotojų, ir dviejose valstybinėse kolegijose dirba 1001 darbuotojas ir daugiau.

12 pav. **Darbuotojų skaičius vidaus audito tarnybose**

Kaip matyti iš 12 paveikslo, didžioji dalis valstybinių kolegijų turi po vieną auditorių, dvi valstybinės kolegijos turi po du darbuotojus ir viena valstybinė kolegija turi tris darbuotojus. Tačiau analizuodamas apklausos anketos duomenis autorius pastebi, kad darbuotojų skaičius valstybinėse kolegijose neatspindi vidaus audito darbuotojų skaičiaus. Analizuojant ryšius pastebėta, kad viena valstybinė kolegija, kurioje dirba 1001 ir daugiau dirba tik vienas vidaus

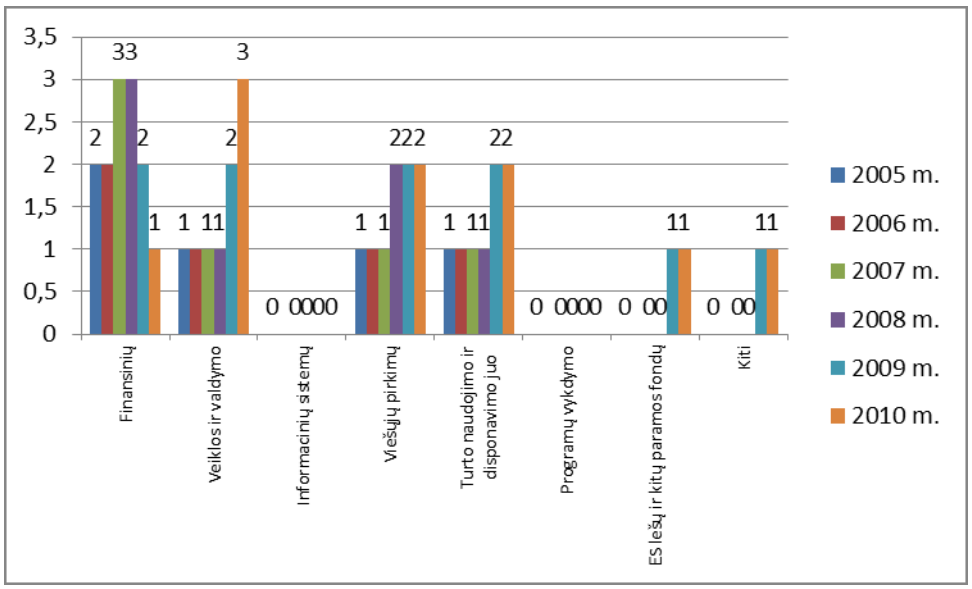
auditorius, o valstybinėje kolegijoje, kurioje dirba nuo 601 iki 800 darbuotojų, dirba 3 vidaus auditoriai. Todėl, autoriaus nuomone, auditorių skaičius valstybinėse kolegijose turėtų būti reglamentuotas taip, kad auditoriai pasiektų jiems iškeltus tikslus.

13 pav. **Strateginių ir metinių planų tvirtinimas pagal pareigybes**

Kaip matyti iš 13 paveikslo, keturiose valstybinėse kolegijose metinius ir strateginius vidaus audito planus tvirtina įstaigos vadovai ir dvejose valstybinėse kolegijose metinius ir strateginius vidaus audito planus tvirtina įstaigos vidaus audito tarnybų vadovai. Autorius pastebi, kad analizuotoje mokslinėje literatūroje mokslininkai nurodo, kad vidaus audito metinius ir strateginius vidaus audito planus privalo tvirtinti įstaigos vadovas ir tik operatyvius vidaus audito planus gali tvirtinti vidaus audito skyriaus vadovas.

Į anketos klausimą apie vidaus audito skyriaus pavaldumą visi respondentai nurodė, kad yra pavaldūs įstaigos vadovui. Interviu metodu apklausti įstaigos vadovai nurodo, kad jų vidaus audito skyriaus vadovai yra tiesiogiai pavaldūs jiems, tačiau metines ataskaitas privalo pateikti kolegijos tarybai ir akademinei tarybai. Šios tarybos tvirtina metines ataskaitas. Kaip nurodoma Lietuvos Respublikos studijų įstatyme valstybinės kolegijos taryba, akademinė taryba tvirtina vadovo metinę ataskaitą. Taigi autorius pastebi, kad vadovai į savo veiklą įtraukia vidaus audito tarnybas (vidaus auditorius) siekdami veiklos efektyvumo.

14 pav. **Valstybinės kolegijose atliekamų vidaus audito pasiskirstymas pagal tipus**

Kaip matyti iš 14 paveikslo, vidutiniškai vidaus audito skyriai valstybinėse kolegijose atlieka po 7 vidaus auditus per metus. Susiejus atliekamų vidaus audito ir vidaus auditorių valstybinėse kolegijose skaičių, pastebima tendencija, kad tose valstybinėse kolegijose, kuriose yra du ar trys vidaus auditoriai atliekamų vidaus audito skaičius yra žymiai didesnis, yra atliekama vidutiniškai po devynis vidaus auditus, o tose valstybinėse kolegijose, kuriose dirba po vieną vidaus auditorių vidutiniškai atliekama po keturis vidaus auditus per metus.

Analizuojant atliekamų vidaus auditų pagal tipus klausimą, galima teigti, kad daugiausiai vidaus auditoriai per metus atlieka finansinio tipo vidaus auditų ir visiškai neatlieka informacinių sistemų ir programos vykdymo tipo vidaus auditų. Kaip matyti iš 14 paveikslo, vidaus auditoriai labiausiai yra orientuoti į finansų tipo auditus, tačiau palaipsniui atliekamų finansinių vidaus auditų skaičius mažėja ir didėja kitų tipų atliekamų vidaus auditų skaičius. Šią tendenciją pastebi ir A. Kustienė savo moksliniame darbe analizuodama Lietuvos universitetus. Tai galima sieti su vidaus auditorių kompetencijos didėjimu. Autorius pastebi, kad 2010 m. vidutiniškai buvo atliktas tik vienas finansinio tipo vidaus auditas, o kai kuriose valstybinėse kolegijose nebuvo atlikta nei vieno. Tai autorius sieja su tuo, kad nuo 2010 m. valstybinės kolegijos nuo piniginio principo apskaitos perėjo prie kaupimo apskaitos principo. Nuo 2010 m. visos viešosios įstaigos savo apskaitoje pradėjo vadovautis Viešojo sektoriaus apskaitos ir atskaitomybės standartais. Autorius mano, kad dėl radikaliai pasikeitusios apskaitos, vidaus auditoriams trūko kompetencijos atlikti šio tipo auditus.

Veiklos ir valdymo vidaus auditų vidutiniškai per analizuojamą laikotarpį buvo atliekama po 2 auditus. Autoriaus pastebi, kad nuo 2009 m. pradėjo didėti atliekamų veiklos ir valdymo auditų ir 2010 m. šis rodiklis buvo trys veiklos ir valdymo auditai per metus. Autoriaus

nuomone, tai siejama su naujai priimtu Lietuvos Respublikos studijų įstatymu, nes nuo šiol valstybinės kolegijos valstybinį finansavimą gauna studijų krepšelio principu. Dėl šios priežasties ir dėl 2009 m. sumažinto mėnesinės bazinės algos (aut. pastaba – nuo 128 Lt iki 122 Lt) mažėjo valstybinių kolegijų finansavimas. Dėl šios priežasties įstaigų vadovai privalėjo imtis veiksmų subalansuoti įstaigos finansus ir veiklą, didinant veiklos efektyvumą. Kaip interviu anketose nurodo apklaustų įstaigų vadovai, buvo mažinamas aptarnaujantis studijas personalas, darbininkų skaičius, optimizuojamas studijų organizavimas.

Kaip matyti iš 14 paveikslo, valstybinėse kolegijose visiškai neatliekami informacinių sistemų ir programų vykdymo vidaus auditai. Dėl informacinių sistemų vidaus audito vadovų nuomonė yra ta, kad vidaus audito specialistams trūksta kompetencijos. Ši sritis reikalauja aukštos kvalifikacijos informacinių technologijų specialistų, o valstybinėms kolegijos šių specialistų išlaikymas būtų per didelis kaštų požiūriu. Taip pat galima pažymėti, kad valstybinės kolegijos savo veiklai dažniausiai perka joms reikalingą informacinę sistemą, nurodydamos pagrindinius reikalavimus. Palyginimui, Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolėje informacinių sistemų auditą atlieka auditoriai turintys specialų informacinių sistemų išsilavinimą.

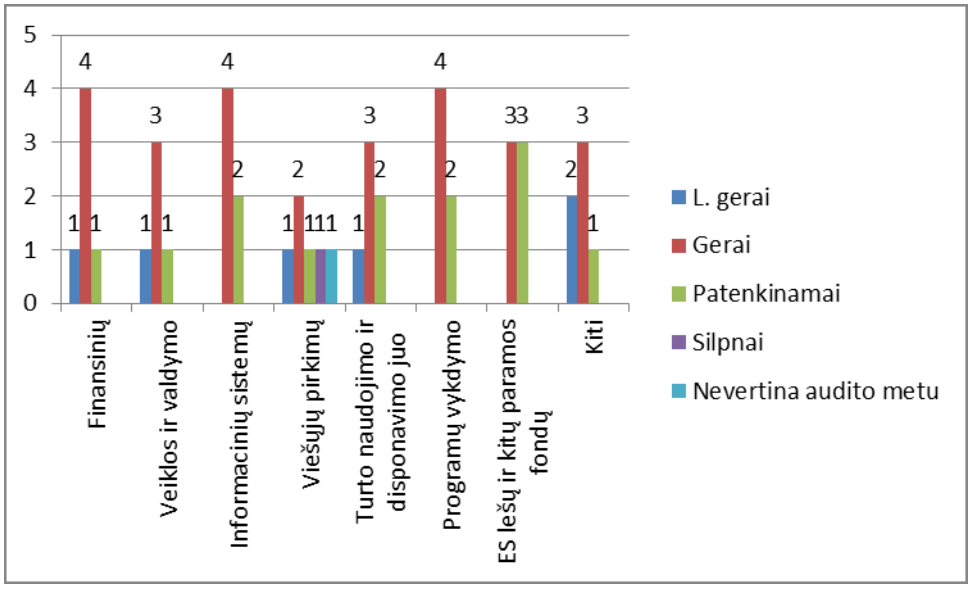
Dėl programų vykdymo vidaus audito,- autoriui nėra aišku, kaip vidaus auditoriai atlieka finansinį auditą, kadangi didžioji dalis valstybinių kolegijų lėšų sudaro valstybės finansavimas ir uždirbtos lėšos, kurios apskaitoje apskaitomos kaip biudžeto lėšos. O valstybės lėšos skiriamos pagal programinio biudžeto sandarą. Taigi galima daryti išvadą, kad vidaus auditoriai atlikdami finansinį auditą vertina apskaitos įrašų teisingumą, tačiau nevertina panaudotų lėšų efektyvumo ir jų poreikio atlikti tam tikroms programoms ar priemonėms strategijose iškeltiems tikslams pasiekti.

Viešųjų pirkimų auditų valstybinėse kolegijose atliekama 2009-2010 metais po du vidaus auditus. Atliekamų vidaus auditų skaičių galima sieti su sustiprėjusia valstybės kontrole viešuosiuose pirkimuose ir dažnai nustatomais pažeidimais šioje srityje. Tačiau, autoriaus ir interviu anketos klausimus atsakiusių vadovų nuomone, tai yra per mažas kiekis atliekamų auditų. Nuolatinę viešųjų pirkimų kontrolę vykdo šios organizacijos: Viešųjų pirkimų tarnyba, Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolė, Švietimo ir mokslo ministerijos Vidaus audito skyrius (aut. pastaba – šiuo atveju šis audito skyrius veikia kaip išorės auditas).

Turto naudojimo ir disponavimo juo vidaus auditą atlieka visos valstybinės kolegijos. Apklausos metu išaiškėjo tendencija, kad dažniausiai auditas atliekamas inventorizacijos metu ir yra siekiama ištirti ar tinkamai atliekama inventorizacija ir ar apskaitomas visas valstybinių kolegijų turtas. Autoriaus nuomone, vidaus auditoriai turėtų ne tik tikrinti turtą (t.y. jo kiekį), bet ir analizuoti jo reikalingumą ir efektyvumą panaudojant organizacijos veikloje.

ES lėšų ir kitų paramos fondų auditai pradėti atlikti tik 2009 metais. Autorius tai sieja su tuo, kad iki tol vykdytų ES lėšų auditą atlikdavo privatūs auditoriai ir tik naujame ES finansavimo etape pakeisti reikalavimai, kad atrankine tvarka ES lėšų auditą atliks Lietuvos Respublikos Valstybės kontrolės 7 – tasis audito departamentas, vidaus auditoriams nurodyta tikrinti vidaus kontrolę susijusią su ES lėšų įsisavinimu.

Kitų vidaus auditų (žr. 14 pav.), atliekama vidutiniškai po vieną. Pastabose respondentai nurodė, kad prie kitų vidaus auditų priskiria studijų organizavimą. Būtent šio tipo vidaus auditą atlikti autoriaus nuomone vidaus auditoriai pradėjo dėl Lietuvos Respublikos studijų įstatymo.

15 pav. **Vidaus kontrolės sistemų vertinimas**

Kaip matyti iš 15 paveikslo, valstybinių kolegijų vidaus audito skyriai savo vidaus kontrolės sistemas dažniausiai vertina gerai. Tik viešųjų pirkimų sritį vidaus auditoriai vertina patenkinamai ir silpnai. Autoriaus nuomone, tai gali lemti sudėtingai vykdomos viešųjų pirkimų procedūros ir nuolatos kontroliuojančių institucijų nustatomi pažeidimai ir neatitikimai teisės aktų reikalavimams.

Autorius, analizuodamas ir susiedamas tyrimo rezultatų duomenis, pastebi, kad informacinių sistemų ir programų vykdymo srityse vidaus auditoriai vidaus kontrolės sistemą vertina: labai gerai arba gerai. Tačiau autorius mano, kad šių sričių valstybinių kolegijų vidaus auditoriai negali vertinti, kadangi neatlieka vidaus audito šiose srityse, dėl ko negali nustatyti vidaus kontrolės sistemos trūkumų.

4 lentelė. Kriterijai rengiant audito planą

Kriterijai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Laiko tarpas nuo paskutinio atlikto audito					1		2	1	1	1
Organizacijos kitimas (vadovaujančio personalo kaita, organizacijos struktūros kaita ir kt.)			1	1	2	1	1			
Ankstesnio vidaus audito rezultatai							2	2	2	
Vidaus kontrolės buvimas ir kokybė					3	2	1			
Padalinio atliekamų funkcijų svarba		1		1		1	1		2	
Nukrypimai nuo planų	1	1	2	1	1	1				
Galimi netekimai ir rizikos			1		3	1	1			
Vadovybės principingumas, įtaka							2	3	1	
Galimos rizikos							3	3		
Informacija gauta iš trečiųjų asmenų (spauda, skundai ir kt.)					1		1	3	1	
Valdomas turtas, turto likvidumas ir saugumas					4	1	1			
Atliekamų funkcijų sudėtingumas				2		2		1	1	

Kaip matyti iš 4 lentelės, labiausiai auditoriai sudarydami metinį ir strateginį vidaus audito planą atsižvelgia į laiko tarpą nuo paskutinio atlikto audito, ankstesnio vidaus audito rezultato ir vadovybės pageidavimo. Susiedami respondentų rezultatus, vidaus auditoriai nurodo, kad atsižvelgia ne tik į vadovo pageidavimus, bet ir iškeltus kolegijos tarybos ir akademinės tarybos pageidavimus. Interviu anketoje apklausti valstybinių kolegijų vadovai nurodo, kad tik esant tam tikroms situacijoms prašo arba net įsakymu nurodo vidaus audito tarnybai (vidaus auditoriui) atlikti tam tikrą auditą.

Iš 4 lentelės taip pat matoma, kad mažiausiai vidaus auditoriai kreipia dėmesį į nukrypimus nuo planų. Tai autorius sieja su tuo, kad valstybinės kolegijos yra ne pelno siekiančios organizacijos ir dažniausiai vadovai nenustato tam tikrų planinių rezultatų. Tačiau autorius mano, kad planas yra ne vien tik skaičių rezultatas (lėšų surinkimas, studentų skaičius ir t.t.). Todėl vidaus auditoriai turėtų sekti kaip įgyvendinamas įstaigos strategijos planas, ar įgyvendintos visos siekiamybės, kurios numatytos strateginiame įstaigos plane.

Remiantis gautais rezultatais, gautais apklausus vadovus, autorius daro išvadą, kad sudarant vidaus audito strateginį ir metinį planus vidaus auditoriai yra nepriklausomi.

Analizuojant interviu anketas, į kurias atsakė valstybinių kolegijų vadovai, galima daryti tokias apibendrinančias tyrimų išvadas:

1. Vadovai nurodo, kad pagrindinis vidaus audito tarnybų darbas turi būti orientuotas į finansus ir viešuosius pirkimus. Autoriaus nuomone, tai yra dėl to, kad Valstybės kontrolė ir kitos kontroliuojančios organizacijos šiose srityse dažniausiai nustato teisės aktų pažeidimus.

2. Vadovai į klausimą, ar daro įtaką vidaus audito tarnybai, visi atsakė ne. Tačiau visi nurodė, kad, jei mato tam tikrų trūkumų organizacijos veikloje ar organizacijos padalinyje, prašo atlikti auditą arba tiesiog patikrinimą dėl ko susiklostė tam tikra situacija.

3. Valstybinių kolegijų vadovai kaip didžiausias problemas nurodė:

- Mažą finansavimą, dėl ko negali leisti nuolat kelti kvalifikaciją vidaus auditoriams;
- Valstybės nustatytus darbo užmokesčio koeficientus. Dėl šios priežasties valstybinių kolegijų vadovai nurodo negalintys samdyti aukštos kvalifikacijos auditorių, nes juos samdosi ir taip nukonkuruoja privatus sektorius.

4. Kaip pageidavimą valstybinių kolegijų vadovai nurodė, labiausiai pageidaujantys, kad išnyktų požiūris į vidaus auditorius, kad tai yra kontrolierius, kuris visus trūkumus būtinai praneš įstaigos vadovybei. Organizacijos vadovai nurodė, kad jie norėtų, kad vidaus auditoriai ne tik būtų traktuojami kaip kontrolieriai, tačiau kolegos, kurie pataria tam tikrais klausimais ir padeda mažinti klaidų atsiradimą įstaigoje.

5. Vadovai anketose nurodė, kad atsižvelgia į vidaus audito pateiktas rekomendacijas ir analizuoja vidaus audito ataskaitas, siekdami užtikrinti gerą įstaigos veiklą ekonomiškumo efektyvumo ir rezultatyvumo požiūriu.

IŠVADOS IR SIŪLYMAI

Apžvelgus vidaus audito teorinius pagrindus, išanalizavus atlikto tyrimo rezultatus galima daryti tokias išvadas:

- Vidaus auditas – nepriklausoma, objektyvi tyrimo ir konsultavimo veikla, valstybinėse kolegijos įsteigta vertinti ir valdyti riziką, vidaus kontrolę ir kurti pridėtinę vertę.
- Vidaus audito tikslas – skatinti veiksmingą vidaus kontrolę mažiausiomis sąnaudomis ir išryškinti organizacijos trūkumus ir privalumus. Padėti organizacijos vadovams reaguoti į greitus pokyčius globaliame pasaulyje, siekiant valstybinėms kolegijoms išlikti laisvos konkurencijos sąlygomis.
- Vidaus audito atlikimas pagal etapus padeda vidaus auditoriui atlikti išsamų vidaus auditą ir atskleisti organizacijos būklę. Pagrindiniai vidaus audito etapai yra:
    - audito planavimas;
    - informacijos rinkimas;
    - informacijos vertinimas;
    - ataskaitos rengimas ir pristatymas;
    - po auditinė veikla.
- Atlikdamas vidaus auditą vidaus auditorius, atsižvelgdamas į audito tikslus, galimą riziką, audito apimtį ir sudėtingumą, savarankiškai renkasi vidaus audito procedūras. Dažniausiai vidaus auditoriai naudoja šias vidaus audito procedūras:
    - tikrinimas;
    - skaičiavimas;
    - patvirtinimas;
    - stebėjimas;
    - analitinės procedūros;
    - apklausa.
- Išanalizavus mokslinę, teisinę literatūrą sudaryti vidaus audito modelio vertinimo kriterijai. Autorius išskyrė šiuos vertinimo kriterijus:
    - finansavimo struktūra;
    - vykdoma mokslo ir meno veikla;
    - akademinio personalo kvalifikacija;
    - studijų asortimentas;
    - mokymosi pasiekimai;

- studentų poreikių tenkinimas;
- kiti kriterijai.

- Atlikęs tyrimą, ir išanalizavęs mokslinę ir teisinę literatūrą autorius patvirtina iškeltą hipotezę, kad vidaus auditas yra priemonė, padedanti užtikrinanti efektyvią veiklą valstybinėse kolegijose ir kuria pridėtinę vertę organizacijoje.
- Atlikus empirinį tyrimą ir išanalizavus respondentų atsakymus nustatyta, jog:
  - Vidaus audito tarnybos įsteigtos septyniose valstybinėse kolegijose, vadovaujantis Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo reikalavimu.
  - Valstybinių kolegijų vidaus auditoriai savo organizuojamus patikrinimus orientuoja į sisteminį tikrinimą.
  - Vidutiniškai vidaus auditoriai valstybinėse kolegijose atlieka 3-4 vidaus auditus per metus. Pagrindinis atliekamų auditų tipas yra finansų auditas, tačiau pastebima tendencija, kad vis daugiau auditų atliekama kitose valdymo struktūrose.
  - Valstybinių kolegijų vadovai didžiausiu trūkumu organizuojant valstybinių kolegijų vidaus audito tarnybų veiklą laiko profesionalių vidaus auditorių stoką. Tai sietina su darbo užmokesčio reguliavimu valstybinėse kolegijose (aukštos kvalifikacijos vidaus auditorius nukonkuruoja privatus sektorius).
  - Valstybinių kolegijų vadovų siekis nustatant organizacijos privalumus ir trūkumus yra į vidaus audito veiklą įtraukti valstybinių kolegijų personalą ir atsisakyti nuomonės, kad vidaus auditorius yra kontrolierius „skundikas“.

Autorius, išanalizavęs teisinę, mokslinę literatūrą ir atsižvelgdamas į respondentų pateiktus atsakymus, siūlo:

- Vidaus audito tarnybas steigti ne tik tose valstybinėse kolegijose, kuriose dirba daugiau kaip 200 darbuotojų, tačiau ir mažesnėse . Nors vidaus auditą mažesnėse valstybinėse kolegijose atlieka Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Vidaus audito skyrius, tačiau šio skyriaus vidaus auditoriai atlikdami vidaus auditą orientuojasi į asignavimų valdytojo iškeltus tikslus ir neatlieka audito, kuris padėtų valstybinei kolegijai rasti trūkumus ir privalumus siekiant gerų veiklos rezultatų ir taip konkuruoti laisvoje rinkoje.
- Tam, kad valstybinės kolegijos galėtų konkuruoti su privačiu sektoriumi vidaus auditorių samdos srityje, būtina diferencijuoti darbo užmokesčio sistemą atsižvelgiant į įvairius kriterijus.
- Atsižvelgiant į tai, kad nėra nurodytos ir patvirtintos metodikos kiek vidaus auditorių privalo dirbti valstybinėse kolegijose, taip pat dėl neteisingai paskirstyto krūvio, vidaus auditas gali būti atliktas netinkamai (nepasiekti jam keliamų tikslų ir uždavinių), autorius

siūlo nustatyti tvarką, pagal kurią būtų apskaičiuojamas vidaus audito tarnybos etatų skaičius. Skaičius turėtų būti nustatomas atsižvelgiant į studentų skaičių, darbuotojų skaičių, vykdomų programų ir kitų finansavimo šaltinių skaičių, valdomo turto dydį.

- Lietuvos Respublikos finansų ministerija turėtų nuolatos atnaujinti Vidaus audito rekomendacijas, atsižvelgiant į globalius pokyčius pasaulyje.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija, kaip valstybinių kolegijų steigėja, privalo skirti didesnį dėmesį vidaus audito tarnybų auditorių kvalifikacijos kėlimui. Tik tuomet vidaus auditoriai padės asignavimų valdytojui, kaip valstybinių kolegijų savininkui, užtikrinti, kad valstybinės kolegijos veiktų ekonomiškai, efektyviai ir rezultatyviai.
- Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerija turėtų parengti vidaus audito rekomendacijas valstybinėms kolegijoms, atsižvelgdama į švietimo sistemos specifiką valstybinėse kolegijose.

LITERATŪRA

1. **Arens A.A., Elder R.J., Beasley M.** Auditing and Assurance Service: an integrated approach. – New York: Prentice Hall, 2005.
2. **Daujotaitė D.,** Finansinis auditas: mokomoji knyga – Vilnius: VVAM, 2006. – 189 p. – ISBN 9955-528-12-5
3. **Daunienė, E., Dičpetris L.** Naujieji vidaus audito standartai ir jų taikymas praktikoje - Apskaitos audito ir mokesčių aktualijos. 2001 Nr. 29.
4. **Guy D.M., Alderman C.W.,** Auditing **–** New York**:** Harcourt Brace Jovanovich, 1999. – No.4(54).
5. **Jukonienė B.** Auditas: mokomoji knyga – Vilnius: Vilniaus kolegija, 2003
6. **Kanapickienė R.,** Vidaus kontrolės sistemos modelis smulkioms ir vidutinėms įmonėms. Daktaro disertacija – Vilnius: Vilniaus universitetas, 2001. – 181 p. –F132-1902
7. **Kustienė A.,** Auditas: metodinė priemonė – Kaunas: Akademija, LŽŪU, 2005. – 32 p. – 3-05-31402
8. **Kustienė A.,** Aukštosios mokyklos infrastruktūros vidaus audito prioritetų nustatymo modelis: daktaro disertacija – Vilnius: Vilniaus universitetas, 2003. – 135 p. – F132-2782
9. **Lawrence B.,** Sawyer, Intrnal Auditing – Florida: The institute of Internal Auditors, 1996. – 147 p.
10. **Mackevičius J.,** Auditas: teorija, praktika, perspektyvos: monografija – Vilnius: Lietuvos mokslas, 2001. – 827 p. – ISBN 9986-795-04-4
11. **Mackevičius J.,** Audito pradmenys – Vilnius: Mintis, 1994. – 264 p. – ISBN 5-417-00684-X
12. **Matusevičius D.,** Vidaus finansų kontrolės Lietuvos valstybiniame sektoriuje plėtra: daktaro disertacija – Vilnius: Vilniaus Gedimino technikos universitetas, 2004. – 158 p. – F132-3012
13. **Pečkaitis J.S., Mačerinskienė I.,** Magistro baigiamojo darbo rengimo tvarka: Mokomasis leidinys – Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, -2008.- 80 p.
14. **Robertson J.C.,** Auditing – Texas: Business publication, 1999. – No. 591
15. **Lakis V.,** Audito sistema: raida ir problemos: monografija – Vilnius: Vilniaus universiteto leidykla, 2007. – 386 p. – ISBN 978-9955-33-054-7
16. **Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymas** // Valstybės žinios. 2002. Nr. 123-5540

17. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2001 m. rugsėjo 19 d. nutarimas Nr. 1116 „Dėl pavyzdinės vidaus audito metodikos ir vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003, Nr. 43-1982
18. Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2003 m. balandžio 14 d. nutarimas Nr. 470 „Dėl Lietuvos Respublikos vidaus kontrolės ir vidaus audito įstatymo įgyvendinimo ir vidaus audito tarnybos pavyzdinių nuostatų patvirtinimo“// Valstybės žinios. 2003. Nr. 37-1612
19. Lietuvos Respublikos finansų ministro 2003 m. gegužės 2 d. įsakymas Nr. 1K-117 „Dėl pavyzdinės vidaus audito metodikos ir vidaus auditorių profesinės etikos taisyklių“ patvirtinimo// Valstybės žinios. 2003. Nr. 43-1982
20. Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministerijos Studijų kokybės deprtamento vertinimo rodiklų rekomendacijos.
21. **Tarptautinės valstybinio audito organizacijos.** http://www.vkontrole.lt/tarptautiniai_organizacijos.php, [žiūrėta 2010 11 15]
22. http://www.theiia.org/chapters/index.cfm/view.news_detail/cid/303/newsid/3838 ; [žiūrėta 2010 11 15]
23. **Vidaus audito rekomendacijos, 2003.** http://www.finmin.lt/finmin.lt/failai/vidaus_auditas/Vidaus_audito_rekomendacijos.pdf; [žiūrėta 2010 11 15]
24. **Vilniaus kolegijos metinės ataskaitos.** http://www.viko.lt/lt/page/Metine-ataskaita, [žiūrėta 2010 11 05]
25. **Kauno kolegijos metinės ataskaitos**. http://www.kauko.lt/kolegija.php?id=282, [žiūrėta 2010 11 05]
26. **Vilniaus technikos ir dizaino kolegijos metinės ataskaitos**. http://www.vtdko.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=615&Itemid=252, [žiūrėta 2010 11 05]
27. **Klaipėdos valstybinės kolegijos struktūra**. http://www.klvtk.lt/index.php/lt/apie-mus/struktura, [žiūrėta 2010 11 06]
28. 27.**Panevėžio kolegijos metinės ataskaitos**. http://www.panko.lt/lt/kolegija/apie-kolegija/320-veiklos-ataskaitos.html, [žiūrėta 2010 11 06]
29. **Žemaitijos kolegijos metinės ataskaitos.** http://www.zemko.lt/index.php?1273042239, [žiūrėta 2010 11 08]
30. **Kauno technikos kolegija.** http://www.ktk.lt/cgi-bin/svetaine.pl?id=lenta_200692805158, [žiūrėta 2010 11 15]

31. **Kauno miškų ir aplinkos inžinerijos kolegijos struktūra.** http://www.kmaik.lt/index.php?option=com_content&view=article&id=77&Itemid=9&lang=lt, [žiūrėta 2010 11 08]
32. **Šiaulių valstybinės kolegijos metinės ataskaitos**. http://www.svako.lt/meniu/apie-kolegija/veiklos-ataskaitos, [žiūrėta 2010 11 15]
33. **Marijampolės kolegijos metinės ataskaitos.** http://www.marko.lt/index/about/id/245, [žiūrėta 2010 11 08]
34. **Utenos kolegijos struktūra**. http://www.utenos-kolegija.lt/index.php?1821303512,
35. [žiūrėta 2010 11 15]
36. **Lietuvos aukštosios jūreivystės mokyklos struktūra**.http://www.lajm.lt/uploads/Apie%20LAJM/Valdymas/LAJM_2010.PDF, [žiūrėta 2010 11 10]
37. **Alytaus kolegijos struktūra**. http://www.akolegija.lt/?id=show&nr=66, [žiūrėta 2010 11 10]

Sadauskis A. Valstybinių kolegijų vidaus auditas / Veiklos audito magistro baigiamasis darbas. Vadovė dr. D.Daujotaitė – Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2011. – 66 p.

ANOTACIJA

Magistro baigiamajame darbe išanalizuota ir įvertinta vidaus audito tarnybų veikla valstybinėse kolegijose, iškeltos vidaus audito tarnybų veiklų problemos valstybinėse kolegijose, pateikti siūlymai, kaip gerinti vidaus audito tarnybų veiklą, pateikti vidaus audito metodikos vertinimo kriterijai. Pirmoje darbo dalyje supažindinama su audito ir vidaus audito teorijos pagrindais: vidaus audito vieta audito sistemoje, vidaus audito funkcijos. Antroje darbo dalyje analizuojami teisės aktai, reglamentuojantys vidaus audito veiklą valstybinėse kolegijose, vidaus audito etapai ir procedūros. Aptariama vidaus audito tarnybų veikla valstybinėse kolegijose. Trečioje darbo dalyje pateikta tyrimo programa, pristatyti tyrimų rezultatai grafiniu būdu, gautų rezultatų palyginimas ir interpretacija. Darbo pabaigoje pateiktos išvados ir pasiūlymai į iškeltus darbo tikslus ir uždavinius.

Pagrindiniai žodžiai: vidaus auditas, valstybinė kolegija, vidaus kontrolė, rizika, vertinimas, vidaus auditorius.

Sadauskis A. Internal Audit in State Colleges / Master's Thesis in Public Administration. Academic supervisor Dr. D.Daujotaitė – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, 2011. – 66 p.

ANOTACION

The Master's thesis attempts to analyse and evaluate the activities of internal audit services in state colleges, raises the problems of activities of internal audit services in state colleges, provides proposals on the improvement of activities of internal audit services and presents the assessment criteria for the assessment of internal audit methodology. The first part of the thesis presents the theoretical basics of audit and internal audit: role of internal audit in audit system, functions of internal audit. The second part of the thesis provides the analysis of the legal acts regulating the activities of internal audit in state colleges, stages and procedures of internal audit. It discusses the activities of internal audit services in state colleges. The third part presents the research programme, research results in a graphic form, comparison and interpretation of results. The thesis ends with conclusions and proposals to the goals and objectives raised in the thesis.

Keywords: internal audit, state college, internal control, risk, assessment, internal auditor

SANTRAUKA

Temos aktualumas - Lietuvoje vykdant aukštojo mokslo reformą ir plėtrą 2000 metais buvo įsteigtos pirmosios valstybinės kolegijos (Alytaus, Kauno, Utenos ir Vilniaus kolegijos). Šiuo metu Lietuvoje veiklą vykdo 13 valstybinių kolegijų (aukštųjų neuniversitetinių mokyklų). Vykdoma aukštojo mokslo reforma ir aukštojo mokslo plėtra neišvengiami susiduria su problemomis, dažnai susijusiomis su ribotomis finansinėmis galimybėmis, valdymo ypatumais. Todėl norint konkuruoti mokslo erdvėje valstybinėms kolegijoms reikia tobulinti savo veiklą, siekiant, kad ji būtų ekonomiška, efektyvi, rezultatyvi. Tai įmanoma įgyvendinti tik sistemingai kontroliuojant kolegijų veiklą nukrypimus nuo numatytų trumpalaikių planų ir ilgalaikių strategijų. Todėl valstybinių kolegijų vidaus kontrolės sistemoje ypač svarbus yra vidaus auditas, kaip svarbi kontrolės sistemos dalis. Vykdant aukštojo mokslo reformą, vidaus audito tikslas nuolatos kinta ir jei pradžioje apsiribodavo tik finansiniu auditu, tai šiuo metu jo tikslas yra valdymo kontrolė, kuri apima visą įstaigą ir jos funkcijas.

Lietuvoje nėra analizuotas ir nagrinėtas vidaus auditas valstybinėse kolegijose, jo vykdymo problemos, atliekamo vidaus audito struktūra.

Tyrimo objektas – vidaus audito veikla valstybinėse kolegijose.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti vidaus audito tarnybų valstybinėse kolegijose, raidą, perspektyvas, jų įtaką valstybinių kolegijų veiklai.

Darbo hipotezė: Vidaus auditas yra priemonė, padedanti užtikrinanti efektyvią veiklą ir kurianti pridėtinę vertę valstybinėse kolegijose.

Tyrimo metodika:

- atliekant empirinį tyrimą, naudoti sociologinių tyrimų organizavimo metodai: anketinė apklausa, interviu metodas, bei dokumentų analizė;
- Lietuvos Respublikos įstatymų, nutarimų ir norminių aktų, susijusių su vidaus audito tarnybų veikla valstybinėse kolegijose, lyginamoji analizė.

Darbo rezultatai: Darbe pasiekti iškelti uždaviniai: išanalizuoti mokslinę ir teisinę literatūrą, ištirti valstybinių kolegijų vidaus audito tarnybų veiklą, atliekamų vidaus auditų struktūrą. Išanalizavus atlikto tyrimo rezultatus nustatytos pagrindinės problemos atliekant vidaus auditą valstybinėse kolegijose.

Išvados:

Vidaus auditas – nepriklausoma, objektyvi tyrimo ir konsultavimo veikla, valstybinėse kolegijose įsteigta vertinti ir valdyti riziką, vidaus kontrolę ir kurti pridėtinę vertę.

Vidaus audito tikslas – skatinti veiksmingą vidaus kontrolę mažiausiomis sąnaudomis.

Išanalizavus mokslinę, teisinę literatūrą, atsižvelgus į gautus tyrimo rezultatus, išskirti tokie vertinimo kriterijai: finansavimo struktūra, vykdoma mokslo ir meno veikla, akademinio personalo kvalifikacija, studijų asortimentas, mokymosi pasiekimai, studentų poreikių tenkinimas ir kiti kriterijai.

Darbo struktūra:

Pirmoje darbo dalyje supažindinama su audito ir vidaus audito teorijos pagrindais: vidaus audito vieta audito sistemoje, vidaus audito funkcijos.

Antroje darbo dalyje analizuojami teisės aktai, reglamentuojantys vidaus audito veiklą valstybinėse kolegijose, vidaus audito etapai ir procedūros. Aptariama vidaus audito tarnybų veikla valstybinėse kolegijose.

Trečioje darbo dalyje pateikta tyrimo programa, pateikti tyrimų rezultatai grafiniu būdu, gautų rezultatų palyginimas ir interpretacija.

Darbo pabaigoje pateiktos išvados ir pasiūlymai į iškeltus darbo tikslus ir uždavinius. Prieduose pateikti duomenys papildantys darbą: apklausos anketa, interviu anketa.

Sadauskis A. Valstybinių kolegijų vidaus auditas / Veiklos audito magistro baigiamasis darbas. Vadovė dr. D.Daujotaitė – Vilnius: Mykolo Riomerio universitetas, Ekonomikos ir finansų valdymo fakultetas, 2011. – 66 p.

SUMMARY

Relevance of the topic: the first state colleges (Alytus College, Kaunas College, Utena College and Vilnius College) were founded in 2000 as part of the reform of higher education in Lithuania and the development of higher education. At present, the number of state colleges (higher non-university schools) in Lithuania equals to 13. The reform of higher education and the development of higher education inevitably encounter the problems, which are often related to financial possibilities and peculiarities of management. Therefore, to compete in academic domain state colleges are required to improve their activities to make them cost-efficient, effective and productive. The stated goals can only be achieved by systematic control of college activities, monitoring of any deviations from the established short-term plans and long-term strategies. Hence, the internal audit as the highest segment in the control system plays a special role in the internal control system of state colleges. As the reform of higher education gathers pace, the goal of internal audit changes as well, and if in the beginning it limits with financial audit, it now shifts to the goal of management control, which covers the entire institution and its functions.

Internal audit in state colleges, the problems of its implementation and the structure of internal audit have not so far been chosen as the object of study and analysis in Lithuania.

Research object: activities of internal audit in state colleges.

Research goal: to analyse the development and prospects of internal audit services in state colleges and their impact on the activities of state colleges.

Hypothesis of the thesis: Internal audit is the means ensuring effective activities and creating added-value in state colleges.

Research methodology:

- The methods of sociological research were used in the empirical study: questionnaire-based survey, interview method and documentary analysis;
- Comparative analysis of the laws, resolutions and normative acts of the Republic of Lithuania relating to the activities of internal audit services in state colleges.

Research results: The objectives raised in the thesis – to analyse scientific and legal literature, to examine the activities of internal audit in state colleges and the structure of internal audit performed – were achieved. The main problems of internal audit in state colleges were identified upon the analysis of research results.

Conclusions:

Internal audit is an independent, objective assurance and consultancy activity in state colleges designed for risk assessment and management, internal control and creation of added value.

The goal of internal audit is to promote effective internal control at the lowest possible costs.

The analysis of scientific and legal literature and consideration of research results led to distinguish the following assessment criteria: funding structure, scientific and artistic activities, qualification of academic staff, range of study programmes, learning achievements, satisfaction of students' needs and other criteria.

Structure of the thesis:

The first part of the thesis presents the theoretical basics of audit and internal audit: role of internal audit in audit system, functions of internal audit.

The second part of the thesis provides the analysis of the legal acts regulating the activities of internal audit in state colleges, stages and procedures of internal audit. It discusses the activities of internal audit services in state colleges.

The third part presents the research programme, research results in a graphic form, comparison and interpretation of results.

The thesis ends with conclusions and proposals to the goals and objectives raised in the thesis. The annexes contain the supplementary data: questionnaire form, interview form.

Sadauskis A. Internal Audit in State Colleges / Master's Thesis in Public Administration. Academic supervisor Dr. D.Daujotaitė – Vilnius: Mykolas Romeris University, Faculty of Economics and Finance Management, 2011. – 66 p.

PRIEDAI

1 priedas

INTERVIU ANKETA (EIGOS PLANAS)

1. Į ką privalo būti orientuotas vidaus audito darbas?

2. Ar atliekant vidaus auditą vadovaujamoje organizacijoje nurodo vidaus auditoriams, kokiomis priemonėmis atlikti vidaus auditą?

3. Ar leidžia vidaus auditoriams kelti kvalifikaciją įstaigos lėšomis?

4. Kokios pagrindinės problemos yra susijusios su vidaus auditu?

5. Ar atsižvelgiate į vidaus audito rekomendacijas?

6. Kaip manote, kokių priemonių reikia, kad efektyviai veiktų vidaus auditas?

7. Kodėl vidaus auditą steigėte tik įstatymui pareikalavus?

8. Kiti klausimai.

2 priedas

ANKETA

Apklausos anketa yra skirta Mykolo Riomerio universiteto Vadybos ir politikos fakulteto studento Andriejaus Sadauskio magistrinio darbo tyrimui atlikti. Tyrimo tikslas – išanalizuoti valstybinių kolegijų Vidaus audito tarnybų struktūrą, atliekamų auditų struktūrą, įvertinti vidaus audito tarnybų įtaką valstybinių kolegijų valdymui.

Visa surinkta informacija nebus viešai publikuojama ir naudojama kitais tikslais. Anketos duomenys bus panaudoti apibendrintai, todėl anonimiškumas garantuojamas. Prašau Jūsų nuoširdžiai atsakyti į visus anketos klausimus. Anketoje nei Jūsų vardo, nei įstaigos pavadinimo nurodyti nereikia. Iš anksto dėkoju.

1. Kada įkurta vidaus audito tarnyba (pareigybė)?

.....

2. Vidaus audito tarnybos įkūrimo priežastis? (Pvz.: įstatymo reikalavimas, vadovo pageidavimas, ir kt.)

.....

3. Įstaigoje dirbančių darbuotojų skaičius?

.....

4. Vidaus audito tarnyboje dirbančių darbuotojų skaičius?

.....

5. Vidaus audito tarnybos darbuotojų išsilavinimas.

.....

6. Kam pavaldi vidaus audito tarnyba?

.....

7. Kas tvirtina metinį ir strateginį vidaus audito skyriaus planus?

.....

8. Ar sudarant metinį vidaus audito planą yra atsižvelgiama į: direktoriaus pastabas, direktorato pastabas, kolegijos tarybos ir akademinės tarybos pastabas? Jai taip, tai trumpai prašau aprašykite į kokias pastabas atsižvelgiate.

.....

.....

.....

9. Ar vidaus audito tarnybos veikla organizuota tik į buhalterijos tikrinimą, ar atliekamas sisteminis tikrinimas?

☐TIK Į BUHALTERIJOS TIKRINIMĄ

☐ATLIEKAMAS SISTEMINIS TIKRINIMAS

10. Kiek Jūsų įstaigoje atlikta vidaus auditų? (Užpildykite lentelėje)

Atliekamo audito tipas	2005 metais	2006 metais	2007 metais	2008 metais	2009 metais	2010 metais
Finansinių						
Veiklos ir valdymo						
Informacinių sistemų						
Viešųjų pirkimų						
Turto naudojimo ir disponavimo juo						
Programų vykdymo						
ES lėšų ir kitų paramos fondų						
Kiti						

11. Vienas iš audito tikslų yra įvertinti vidaus kontrolės sistemą. Prašau Jūsų lentelėje pažymėti (simboliu -V) kokia vidaus kontrolė yra Jūsų įstaigoje.

Kontrolės sritis	L. gerai	Gerai	Patenkinamai	Silpnai	Nevertinama audito metu
Finansinė					
Veiklos ir valdymo					
Informacinių sistemų					
Viešųjų pirkimų					
Turto naudojimo ir disponavimo juo					
Programų vykdymo					
ES lėšų ir kitų paramos fondų					
Kiti					

12. Prašau Jūsų lentelėje pažymėti atrankos kriterijų reikšmingumą sudarant metinį planą. Prašau Jūsų lentelėje pažymėti (simboliu -V) 1-visiškai nesvarbu, 10 - labai svarbus

Kriterijai	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
Laiko tarpas nuo paskutinio atlikto audito										
Organizacijos kitimas (vadovaujančio personalo kaita, organizacijos struktūros kaita ir kt.)										
Ankstesnio vidaus audito rezultatai										
Vidaus kontrolės buvimas ir kokybė										
Padalinio atliekamų funkcijų svarba										
Nukrypimai nuo planų										
Galimi netekimai ir rizikos										
Vadovybės principingumas, įtaka										
Galimos rizikos										
Informacija gauta iš trečiųjų asmenų (spauda, skundai ir kt.)										
Valdomas turtas, turto likvidumas ir saugumas										
Atliekamų funkcijų sudėtingumas										